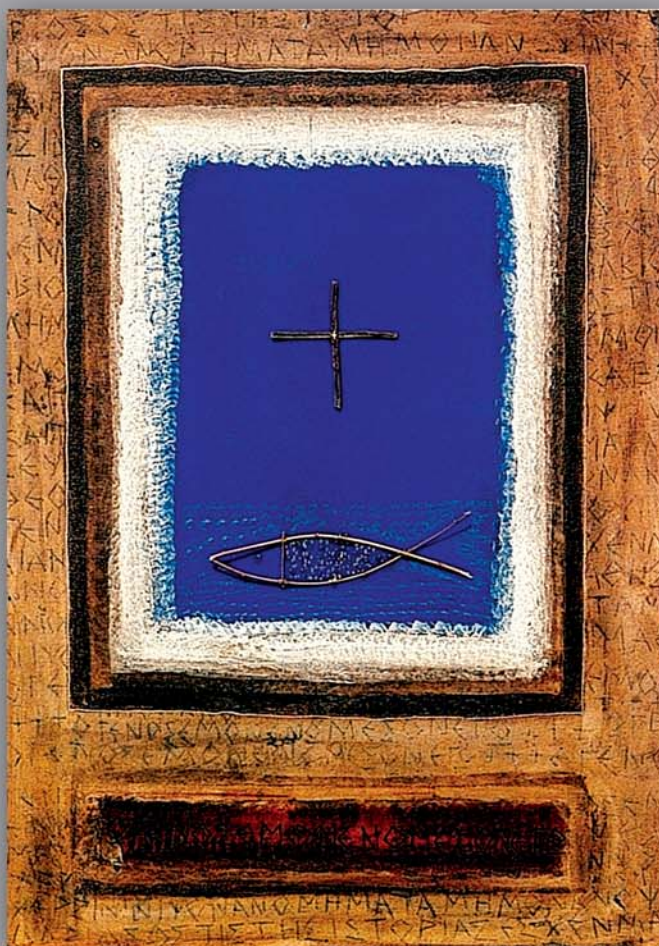

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔτος 60 – Τεύχος 10

Νοέμβριος 2011

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Εκδόσεων της Επικοινωνιακής και Μορφωτικής
Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ό Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Αλέξανδρος Ί. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2011 ΜΕ ΕΝΙΑΥΣΙΑ ΘΗΤΕΙΑ: Αρχιμ. Νικόδημος Σκρέτας, Αρχιμ. Σωτήριος Κοσμόπουλος, Αρχιμ. Αγαθάγγελος Κόκλας, Αρχιμ. Αμβρόσιος Γκουρβέλος, Πρωτ. Θεμιστοκλής Χριστοδούλου, Καθηγ. Κων/νος Κορναράκης – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Λίτσα Ί. Χατζηφώτη. – ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Χαράλαμπος Κωστόπουλος – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ί. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας και Βασίλειος Τζέροπος. – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος. Υπεύθυνος Τυπογραφείου: Ν. Κάλτζιας, Ιασίου 1 – 115 21 Αθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμή τεύχους 1 € (για όσους δέν τό δικαιούνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Γωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Έξωφυλλο: «Τάμα» ζωγραφική Μάριος Σπηλιόπουλος.

Τò Περιοδικό «Έφημέριος» δέν εϋθύνεται για τό γλωσσικό ιδίωμα τών άρθρογράφων του.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 60

Νοέμβριος 2011

Τεύχος 10

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Είσοδικόν	3
ΣΤΑΜΑΤΗ ΣΚΛΗΡΗ	
Περί Εύαισθησίας (από μία έπιστολή)	4
ΠΡΕΣΒ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Ποιά τά κριτήρια αὐθεντικότητας τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ;	7
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ	
Ἡ ἔναρξη τῆς θείας Λειτουργίας μέ τό «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία...» . .	8
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ	
Τό ὕλικό τῆς κατήχησης (Ε')	11
ΠΡΩΤ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΙΝΑΚΟΥΛΑ	
Τό περιεχόμενο τοῦ κηρύγματος τοῦ Παναγιώτη Τρεμπέλα	14
ΠΡΩΤ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ	
Οἱ Ἄντιτριαδικοί Πεντηκοστιανοί	18
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ι. ΜΠΟΥΜΗ	
Ἡ εἴσοδος τῶν γυναικῶν στό ναό «ἐν ρύσει αἵματος»	20
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ	
Κάποιοι ἀπό τοὺς ἱερεῖς τῶν χωρίων...	23
ΙΕΡΟΜ. ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΟΥ	
Ἡ ἁγία Χίλντα, ἡ πνευματική μητέρα τῆς ὀρθόδοξης Ἀγγλίας	25
Ἐπικοινωνία	26
Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Ἐφημερίου	28
Βιβλιοπαρουσίαση	29
Μηνολόγιο	30
Ἐφημεριακά	32

Ἐπειδὴ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μία φορά σαρκώθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο καὶ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὴν σωματικά, ἀνέκφραστα καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νά σαρκωθεῖ πάλι ἢ νά γεννηθεῖ σωματικά ἀπὸ τὸν καθένα ἀπὸ ἐμᾶς, τί προνοεῖ; Μᾶς μεταδίδει γιὰ τροφή ἐκείνη τὴν ἄχραντη σάρκα πού προσέλαβε ἀπὸ τὴν πανάχραντη Θεοτόκο, κατὰ τὴν σωματικὴ του γέννηση. Ἐὰν τὴν μεταλαμβάνουμε ἄξια, ἔχουμε μέσα μας ὅλον τὸν σαρκωθέντα Θεό καὶ Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, αὐτὸν τὸν Ἰῖό τῆς Παρθένου τὸν καθήμενο στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος λέει: «ἐκεῖνος πού τρώγει τὴν σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου μένει μέσα μου καὶ ἐγὼ μέσα του» (Ἰω. 6:56), χωρὶς ὅμως νά προέρχεται ἢ νά γεννιέται σωματικά ἀπὸ ἐμᾶς, ἀλλὰ οὔτε καὶ νά μᾶς ἀποχωρίζεται ποτέ. Διότι ἐμεῖς δὲν τὸν αἰσθανόμαστε σάν σάρκα, ἂν καὶ βρίσκεται μέσα μας ὅπως ἀκριβῶς ἓνα βρέφος, ἀλλὰ ὑπάρχει ἀσωμάτως σέ σῶμα, ἀναμιγνυόμενος ἀνέκφραστα μέ τὴν φύση μας καὶ τὴν οὐσία μας καὶ θεοποιώντας μας, ἐπειδὴ γίναμε σύσσωμοι καὶ μ' αὐτὸν δηλαδή σάρκα ἀπὸ τὴν σάρκα του καὶ ὅστοῦν ἀπὸ τὰ ὅστᾶ του. Αὐτό εἶναι τὸ μεγαλύτερο καὶ φρικτότερο μυστήριο τῆς ἀνέκφραστης οἰκονομίας καὶ συγκαταβάσεώς του, πού δίσταζα νά τό γράψω καὶ ἔτρεμα νά τό ἐπιχειρήσω.

Ἁγίου Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου,
Βίβλος τῶν Ἠθικῶν, Λόγος Α', κεφ. ι'.

Σεβαστοί πατέρες,

Στή στήλη *Προσόμοια* αὐτοῦ τοῦ τεύχους ὁ π. Σταμάτιος Σκλήρης μέ τό ἄρθρο του «Περί εὐαισθησίας», ἀναλύοντας τήν αἰσθητική εὐαισθησία, καταλήγει στό δεύτερο τμήμα τοῦ κειμένου του, πού θά δημοσιευθεῖ στό τεῦχος τοῦ Ἰανουαρίου, στήν ἐκκλησιαστική εὐαισθησία. Ὁ π. Κωνσταντῖνος Παπαθανασίου παραθέτει «Τά κριτήρια τῆς ἀυθεντικότητας τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ» ὁ καθηγητής κ. Παναγιώτης Σκαλτσῆς ἀναφέρεται στό ζήτημα «Ἡ ἔναρξη τῆς θείας Λειτουργίας μέ τό “Εὐλόγημένη ἡ Βασιλεία...” στή στήλη *Πρός Ἐκκλησιασμόν καί* ὁ κ. Ἀλέξανδρος Καριώτογλου συνεχίζει νά ἀσχολεῖται στή στήλη *Πρός Κατήχησιν* μέ «Τό ὑλικό τῆς Κατήχησης».

Ὁ π. Ἀντώνιος Πινακούλας, σέ συνέχεια μίας πρώτης προσέγγισης τοῦ ἀνθρώπου, κάνει λόγο στή *Διακονία τοῦ Λόγου* στό «Περιεχόμενο τοῦ κηρύγματος τοῦ Παναγιώτη Τρεμπέλα», ὁ π. Βασίλειος Γεωργόπουλος δίνει πληροφορίες γιά τούς «Ἀντιτριαδικούς Πεντηκοστιανούς», ἕνα κλάδο τῆς παγκόσμιας Πεντηκοστιανῆς Κίνησης στή στήλη *Πρός Διάκρισιν*, στή στήλη *Πρός Οἰκοδομήν* ὁ καθηγητής κ. Παναγιώτης Μπούμης ἐγκύπτει στό ζήτημα «Ἡ εἴσοδος τῶν γυναικῶν στό ναό “ἐν ῥύσει αἵματος” ἐνῶ ὁ π. Κωνσταντῖνος Καλλιανός μέ τή συνεργασία του «Κάποιοι ἀπό τούς ἱερεῖς τῶν χωρίων» σκιαγραφεῖ στή στήλη *Ἐφημεριακές Ἰχνηλασίες* ἕνα «συναξάρι ἀνώνυμο, ὥστόσο ἀληθινό».

Στό τεῦχος αὐτό θά βρεῖτε ἐπίσης ἐπιστολές μέ θέσεις πού μπορείτε καί ἐσεῖς νά σχολιάσετε σέ μία καλοπροαίρετη *Ἐπικοινωνία*, τό *Συναξάριον* τῆς Ἁγίας Χίλντας, μιᾶς πολύ ἐνδιαφέρουσας μορφῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Ἀγγλίας, τίτλους νέων βιβλίων ἀπό τόν κ. Σταῦρο Τερζῆ στή *Βιβλιοθήκη τοῦ Ἐφημερίου*, τήν *Βιβλιοπαρουσίαση* δύο νέων βιβλίων ἀπό τήν κ. Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, ἐνδιαφέρουσες εἰδήσεις στό *Μηνολόγιο* καί τή συνεργασία τοῦ π. Γεωργίου Βαμβακίδη στά *Ἐφημεριακά*.

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας,
Διευθυντής Σύνταξης

π. Σταμάτη Σκλήρη

(Α' Αισθητική εύαισθησία)

...Νά αναζητᾶς τήν εύαισθησία ὅπου τή συναντήσεις στή ζωή καί στή φύση. Μέ τή ζωγραφική σου νά μὴν ἀκολουθεῖς τίς ὑπάρχουσες σχολές. Οὔτε νά σέ ἀπασχολεῖ τό κύριο θέμα πού θές νά ζωγραφίσεις. Οὔτε οἱ πλαστικές ἀξίες, ὅπως τίς λένε οἱ τεχνοκρατικοί καί οἱ αἰσθητικοί. Ἦ μάλλον –νά ποῦμε καλύτερα– νά σέ ἀπασχολοῦν τά πλαστικά προβλήματα, ἀλλά ὡς προβλήματα ἀνθρωπιᾶς, τά ὅποια μεταφράζονται εἰκαστικά σέ προβλήματα εύαισθησίας. Δηλαδή τό νά μᾶς προκύψουν δύο τρεῖς γραμμοῦλες πού ἀρθρώνουν μία εύαίσθητη ἔκφραση γραμμῶν καί σκιῶν εἶναι ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου διά τοῦ πνεύματός του. Τό νά μᾶς προκύψει μία εύαισθησία χρωματική εἶναι πάλι τό ἴδιο. Καί ἐκεῖ φαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὄν «οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου».

Μπορεῖς νά πάρεις ἀπό ταπεινά ἀγριολούλουδα, κάτι μόνιμο, λιλά, κίτρινα, ἀπαλά χρώματα ἢ νά μελετήσεις τά ἀπαλά χρώματα τοῦ οὐρανοῦ ἢ τῆς γῆς ἢ νά ἀνέβεις σέ ἕνα βουνό καί νά κοιτάξεις ὡς πέρα τῆ θάλασσα στόν ὀρίζοντα καί νά πιάσεις κάποιες εύαίσθητες χρωματικές σχέσεις. Ἦ νά παρακολουθεῖς τά κλαδάκια καί τούς μίσχους καί κάποιες ρίζες καί ἀκρόριζα καί νά βαπτίζεις τό πνεῦμα σου μέσα σ' αὐτές τίς εύαίσθητες σχεδιάσεις τῆς φύσης, ὥστε, ὅταν κάτι ἀπ' αὐτά θά παραχθεῖ στό ἔργο σου, νά τά βλέπει ἕνας ἐξωγήινος καί νά λέει: «Αὐτά εἶναι ἔργο κάποιου ὄντος πού ξεκινᾷ ἀπό τή φύση ὡς ἀφετηρία, ἀλλά πᾶει σέ κάποιες ὑπέρ τή φύση πραγματώσεις». Αὐτά ὀνομάσαμε εύαισθησίες. Δέν ξέρουμε καί πῶς νά τά ποῦμε.

Ὅταν ὁ Βάν Γκόγκ ἔγραφε στόν ἀδερφό του Τεό γιά τά ψωριάρικα ἄλογα τοῦ δήμου πού ἔσερναν τά σκουπιδιάρικα κάρρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί τοῦ ἔλεγε ὅτι τά λυπᾶται τά καημένα, ὅπως εἶναι στή σειρά σταθμευμένα καί μέ τά ματάκια τους εἶναι σάν νά περιμένουνε τή μοίρα, εἶχε πιάσει μία εύαίσθητη περιοχὴ τῆς ζωῆς, πού κάπου τοῦ βγήκε στή ζωγραφική. Σέ μία γέρινη καρτέκλα, ἄς ποῦμε, ἢ στά παλιωμένα ἄρβυλα. Εἶναι μία εύαισθησία. Σέ ἄλλο ἐπίπεδο, εύαισθησία ἔπιασε ὁ Φραγκονάρ σέ μία κίνηση τοῦ «φιλιού» ἢ σέ ἀπόχρωση τοῦ φορέματος. Ἦ ὁ Μότσαρτ ἔπιασε στή «Μικρὴ Νυχτερινὴ Μουσική» τούς παλλόμενους ἤχους, πού εἶναι σάν νά χορεύουν ἢ σάν νερά πού ἀναβλύζουν ἀπό ἕνα συντριβάνι παιχνιδιάρικα καί ἀνάλαφρα.

Ἦ ἴσως, ἐπειδὴ εἴμαστε ἀνθρωποὶ σύνθετοι καί λίγες φορές συναντᾶμε τήν εύαισθησία καί ἀκόμα λιγότερες μπορούμε νά τήν δημιουργήσουμε, θά ἄξιζε νά ξεκινᾶμε καταρχῆν

από την ευαισθησία και ύστερα να κάνουμε όλα τα άλλα, είτε τά λένε σχέδιο είτε μακέτα είτε πίνακα είτε, ακόμη δυσκολότερα, εικόνα.

Ἐβλεπα στήν ἐκκλησία τό δίσκο μέ τά κόλλυβα. Διαβάζαμε μιάν ἐπιμνημόσυνη δέηση. Ἦταν τό στάρι μέ τό βρασμμένο του χρῶμα, πάνω του ἦταν κανέλα καί μύγδαλα πιό ἄσπρα, πού, καθώς φωτίζονταν, ἔφταναν τό λευκό τοῦ ἐλεφαντόδοντου. Ὅλα αὐτά πάνω στό ἄσπρο πορσελάνινο πιάτο καί μιά χρυσή ρίγα πάνω στή λευκή πορσελάνη, πού σκιαζόμενη πλησίαζε τήν ὠμή σιένα καί στά σημεία πού φωτιζόταν πετύχαινε τό ἀπόλυτο χρυσαφένιο φῶς. Χωρίς νά τό θέλω κι ἐνῶ ἔψελνα, μοῦ δόθηκε αὐτή ἡ χρωματική ευαισθησία. Ἄς ἀρχίσω ἀπό αὐτήν κι ἄς τήν ἀναπαραγάγω μέ ταπεινή εὐλάβεια πρὸς τή φύση πού μοῦ τή χάρισε. Ἀπό ἐκεῖ καί πέρα, ὅπου καί νά χρησιμοποιηθεῖ, κάτι εὐλογημένο θά προκύψει. Θά τή βάλω στίς ἀποχρώσεις τοῦ προσώπου ἑνός ἀγίου; Θά εἶναι τά χρώματα στό σιρίτι ἑνός διακόνου; Θά εἶναι τό χρῶμα τοῦ ἐνδύματος ἑνός ἀποστόλου; Τῆς πανοπλίας τοῦ Ἀγίου Γεωργίου; Ὅπου καί νά βαλθεῖ, δέ θά παύει νά εἶναι μιὰ κατάκτηση. Γι' αὐτό γίναμε ἄνθρωποι δημιουργικοί. Ὅχι γιά τούς κώδικες τῆς φύσεως, ἀλλά γιά τίς ευαισθησίες πού ἀπελευθερώνουν ἀπό τούς κώδικες.

Μελέτησε τά μεγάλα ἔργα ἀναζητώντας τίς ευαισθησίες. Μή σέ ἐνδιαφέρει σέ ἕνα πορτρέτο τοῦ Φράνς Χάλς πόσο καλά ἀπομιμείται τό μάγουλο, πῶς τό χρωματίζει, πῶς γυρνάει πρὸς τό βάθος, πῶς πετυχαίνει τή μύτη, τά ὠραῖα ἐνδύματα ἢ ἕνα φτερό πῶς μοιάζει μέ φτερό. Τό νά μοιάζει μέ φτερό εἶναι ὁ κώδικας τῆς φύσης. Ἦ νά τόν ἔχεις μέσα σου καί νά εἶσαι γεννημένος δεξιότηχης τοῦ χρωστήρα. Ἦ νά μήν τόν ἔχεις καί νά κάτσεις νά δουλέψεις χαμαλίκι καί νά γίνεις ὁ ἐκ τῶν ὑστέρων δεξιότηχης. Δέ θά μπορέσεις ὅμως νά γίνεις μέσα ἀπ' αὐτή τήν ὁδὸ δημιουργός. Ἦ νά τό ποῦμε ἀλλιῶς. Ὅλοι οἱ μεγάλοι δέν ἔμειναν στήν ἱστορία ἐπειδὴ ἀποκρυπτογράφησαν τούς κώδικες καί τή λογική τῆς φύσης. Ἀλλά κυρίως ἐπειδὴ ἔζησαν καί μετά ἔδωσαν σέ ἔργο κάποιες ευαισθησίες. (Ἡ γνώση τῆς στερεοτυπίας χρειάστηκε στούς καλοὺς ἐρευνητές ἐπιστήμονες καί στούς καλοὺς ζωγράφους. Ὅχι ὅμως στούς δημιουργούς. Αὐτοὺς τούς διδάξε ἡ μοναδικότητα τῶν ὄντων διατυπωμένη σέ ευαισθησίες).

Ἄλλά, γιά νά φτάσεις ὡς ἐκεῖ, πρέπει νά μήν εἶσαι αὐθύπαρκτος, νά μήν ἀναπαύεσαι στήν αὐτοπεποίθηση ὅτι ξέρεις κάτι. Νά μήν εἶσαι Νομικός ἢ Φαρισαῖος. Νά εἶσαι φτωχαδάκι τοῦ πνεύματος. Ἦ νά σέ ἀξιώσει ὁ Θεός νά φθάσεις πτωχεῖα πνευματική λόγῳ πειρασμῶν καί δοκιμασιῶν, κάποιας ἀρρώστιας, ἄς ποῦμε. Νά ἔσαι σημαδεμένος ἀπό τή χάρη τοῦ Θεοῦ.

Ἦ νά συλλάβεις τό νόημα καί νά σημαδευτεῖς μόνος σου. Στήν τέχνη τό νά κλαδέψεις τά περιττά σου κλαδιά τῆς ὑπεροφίας λειτουργεῖ γόνιμα. Καί κάθε πόνος τό ἴδιο. Καί κάθε φορά πού κόβεις τό θέλημά σου πού τό πίστευες, γιά χάρη τοῦ ἄλλου πού τόν ἀγαπᾷς. Στήν τέχνη νά φοβᾶσαι ὅταν ὅλα θά σοῦ ἴρχονται εὐνοϊκά, ὅταν θά ἔσαι αὐτάρκης, ὅταν θά ἔσαι εὐτυχισμένος ἢ ὅταν θά ἔσαι πολύ λογικός. Ἦ εὐλογημένη τρέλα χαρίζει κατανόηση τῶν ἀκατανόητων, ὑπέρβαση τῆς ἀστικῆς ἀκηδίας καί μιὰ εἰδική ἔμπνευση πού ἐρεθίζεται ἀπό τήν ἀνατροπή τῶν αὐτονόητων καί ἀπό τήν ἀγάπη τῶν πρωτογενῶν πραγμάτων, πού οἱ ἄλλοι ἴσως τά θεωροῦν ἀσήμαντα καί συνηθισμένα.

Ἄλλά γι' αὐτά πρέπει νά βοηθήσει ὁ Θεός. Μόνο ἡ χάρις. Αὐτή ὅμως συνηθίζει νά ἔρχεται σέ ὄσους τά ἐργόχειρά τους περνοῦν μέσα ἀπό τό θάνατο. Ὅταν ζήσεις τήν ἐρήμωση, τήν ἀντέξεις, τή διαβείς καί τήν ξεχάσεις. Ὅταν ἀφήσεις πίσω τούς συγγενεῖς καί τούς φίλους καί τώρα ἀκοῦς ἀπό μακριά τίς φωνές τους καί τά γέλια στό τραπέζι, ἀφοῦ ἔφαγαν τό ψητό καί ἤπιαν τό ὠραῖο κρασί. Φωνές ἀπόηχες καί σύ ζεῖς τήν εὐλογημένη μόνωση στήν ἔρημο τοῦ ἄκρου ὀρίζοντα. Δέ θ' ἀναπαυθεῖ ἡ ψυχή σου σέ κανένα τοπίο τοῦ κόσμου τούτου. Οὔτε καί σέ κείνο τό ἡλιοβασίλεμα μπροστά στό μοναστήρι οὔτε καί στή φεγγαρόστρατα τήν ἀσημιά πού τήν ἀγκύλωνε ἡ πλώρη τοῦ καραβιοῦ. «Θέ μου, Θεέ μου, γιά ποιούς κόσμους μᾶς ἔχεις ἐτοιμάσει», εἶπες καί δέ μαγεύτηκες, δέν πλανεύτηκες ἀπό τήν ὁμορφιά. Ἀπό τότε ἔμαθες πώς πονάει ἡ ὁμορφιά, ἔμαθες πώς εἶσαι ἐρωτευμένος μέ τήν οἰκογένειά σου, ἀλλά ἔζησες τήν ἐλευθερία τοῦ δημιουργοῦ. Γιατί ἔδωσες στό Θεό μιᾶ σπιθαμῆ γιά νά πατήσει μέσα στήν καρδιά σου. Τουλάχιστον δέν ἐμπόδισες τή χάρη. Αὐτή ἡ ἐκούσια πτώχευση ἀπ' τό ρομαντισμό μήπως εἶναι ἡ προϋπόθεση γιά νά γεμίσει ἡ ντουλάπα σου μ' ἄλλα πράγματα; Καί νά βγάξεις ἀπό μέσα «καινά καί παλαιά»...

Πρέπει ἀκόμη ὁ δημιουργός νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τήν ἰδεολογία. Ἄμα πιστεύεις κάτι κι αὐτό φωτίζει τή ζωή σου, τότε γίνεται... ζωντανή ἡ ζωή. Ἡ βίωση τῆς ζωῆς σου δίνει τή σοφία καί τή διάκριση ἐκείνη πού ἀπαιτεῖται γιά νά βιωθεῖ. Ἄν ὅμως ἔχεις θέσει μιάν ἰδεολογία πάνω ἀπ' τή ζωή, τότε ἡ ἰδεολογία θά στραγγαλίσει τή ζωή. Ἡ τέχνη πρέπει νά ἔναι πειστική, δηλαδή νά βγαίνει ἀπό τήν ἀλήθεια κάποιου βιώματος κι ὄχι ἀπό μιάν ἰδέα. Ἡ ἰδεολογία θά δώσει στήν τέχνη ἐκείνη τή στερεοτυπία πού τήν καθιστᾶ ἀνιαρή. Μόνο μέσα στήν ἀληθινή ζωή ὑπάρχει τό ἀπρόβλεπτο καί τό αὐθεντικό καί τό μοναδικό. Ἐξαιτίας τῆς ἰδεολογίας ἡ τέχνη χάνει τή λάμψη της. Μπορεῖ νά μή χάνει τήν ἀπήχησή της, καί μάλιστα ἡ ἰδεολογία εἶναι πού ἐξασφαλίζει στήν ἰδεολογική τέχνη μεγαλύτερη ἀπήχηση, ἀλλά σέ ὅπαδούς, ὅχι σέ ἀνθρώπους. Σίγουρα ὅμως χάνει τή λάμψη ἐκείνη πού τήν κάνει οἰκουμενική καί τῆς δίνει διάρκεια μέσα στό χρόνο. Στό τέλος οἱ ἰδεολογίες θά περάσουν. Οἱ ἀλήθειες ζωῆς ἐκφράζονται μέσα ἀπό τήν τέχνη θά μείνουν εἰς τόν αἰῶνα...

(Συνεχίζεται στό τεῦχος Ἰανουαρίου)

ΤΙΝΑ ΜΕ ΛΕΓΟΥΣΙΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΙΝΑΙ;

24. Ποιά τὰ κριτήρια αὐθεντικότητας τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ;

Πρεσβ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου,

Ἐφημ. Ἰ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιοῦ Φαλήρου, Ἰ.Μ. Νέας Σμύρνης

ΑΝ ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΟΥΜΕ τό μονοπάτι πού ἀνοίχθηκε μετά τόν Διαφωτισμό τό ὁποῖο καί ἀναζητεῖ μιά εἰκόνα γιά τόν Ἰησοῦ προ-Πασχάλια, τῶν δικῶν του χρόνων, τότε θά φθάσουμε ἀναπόφευκτα καί στό ἀνωτέρω ἐρώτημα. Ὅσον ἀφορᾷ στά οὐσιώδη κριτήρια αὐθεντικότητας, θεωροῦνται ἀπό δυτικούς ἐρευνητές τά ἑξῆς:

- α. *Τό κριτήριο τῆς πολλαπλῆς πιστοποίησης*, κατά τό ὁποῖο αὐθεντικός εἶναι ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πού διατηρεῖται σέ διαφορετικό ἀριθμό παραδόσεων, λ.χ. ἡ θέση τοῦ Κυρίου γιά τό ζήτημα τοῦ διαζυγίου στόν εὐαγγελιστή Μάρκο, στήν πηγὴ Q καί στήν παύλεια παράδοση.
- β. *Κριτήριο τῆς ἀνομοιότητας*, ἓνα κλασικό κριτήριο, ὅπου τά αὐθεντικά λόγια τοῦ Ἰησοῦ ἔρχονται σέ ἀντίθεση μέ τήν ἰουδαϊκὴ ἠθικὴ καί εὐσέβεια, ὅπως καί ἡ ἐσχατολογικὴ διάθεση πού χαρακτηρίζει τό κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ.
- γ. *Κριτήριο τῆς συνεκτικότητας*. Στρηζόμενοι στό ἀξίωμα ὅτι τό μήνυμα τοῦ Ἰησοῦ ὡς ὀλότητα ὀφείλει νά περιέχει μιά βασικὴ συνοχή, τά δευτερεύοντα στοιχεῖα τῆς παραδόσεως πού δέν ταιριάζουν μέ τὴ συνολικὴ εἰκόνα τῆς διδασκαλίας του πρέπει νά θεωροῦνται ὡς δευτερεύοντα.
- δ. *Οἱ ροπές γιά ἀνάπτυξη τῆς παραδόσεως*, πού βασιζέται στή σκέψη ὅτι τό αὐθεντικό ὕλικό τοῦ Ἰησοῦ, καθὼς δια-

δόθηκε, ἐμπλουτίστηκε ἀπὸ δευτερεύοντα στοιχεῖα τῆς παραδόσεως. Αὐτά μποροῦν νά ταυτοποιηθοῦν καί νά ἀφαιρεθοῦν μέ τὴ φιλολογικὴ κριτικὴ.

ε. *Τό κριτήριο τῆς ἀμυχανίας*. Ἐάν ἓνας λόγος ἢ πράξη τοῦ Ἰησοῦ θά μπορούσε νά θεωρηθεῖ ὡς σκάνδαλο ἢ νά προκαλέσει ἀμυχανία ἢ προβληματισμό τόσο στήν ἰουδαϊκὴ ὅσο καί στήν πρωτοχριστιανικὴ παράδοση, τότε αὐτός θεωρεῖται ὡς αὐθεντικός· λ.χ. ἡ βάπτισμα τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τόν Ἰωάννη (Μτ. 3,14).

Ὡστόσο, ἡ παρουσίαση τῆς εἰκόνας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συνιστᾷ κάθε φορὰ ἓνα οἰκοδόμημα πού βασιζέται ὄχι σέ αὐθαίρετες ἐπιλογές, ἀλλὰ στή βάση τῆς παραδόσεως καί στά εἰδικὰ τῆς κριτήρια. Πέρα ἀπὸ τά ἀνωτέρω κριτήρια, διαπιστώνεται ὅτι θεμελιώδη σπουδαιότητα ἔχει ἡ πυκνότητα τῆς παραδόσεως, δηλ. τά σημεῖα ἐκεῖνα γύρω ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας σταθεροποιήθηκε. Ἐτσι, στή ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ κυριαρχοῦν τά λόγια του (π.χ. παραβολές), ἡ μελλοντικὴ προοπτικὴ (π.χ. βασιλεία τοῦ Θεοῦ, κρίση), τά ἔργα του (π.χ. θαύματα, θεραπείες) καί συμβάντα (π.χ. σύγκρουση μέ τοὺς Φαρισαίους κ.ἄ.). Συνεπῶς, καμία ἱστορικῶς αὐθεντικὴ εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ δέν μπορεῖ νά παραθεωρήσει τίς βασικὲς αὐτὲς γραμμὲς τῆς διήγησής τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων.

Ἡ ἔναρξη τῆς θείας Λειτουργίας μέ τό «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία...»

Τοῦ Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ,
Ἀναπλ. Καθηγητῆ Α.Π.Θ.

ΟΤΡΟΠΟΣ ἔναρξης τῆς θείας Λειτουργίας μέ τή δοξολογική ἐκφώνηση «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ...» προέρχεται ἀπό τήν καθημερινή ἐκκλησιαστική ἀκολουθία τοῦ ἀσματικοῦ-ἐνοριακοῦ Τυπικοῦ, ὅπου ὅλες οἱ ἀκολουθίες (Ἑσπερινός, Ὁρθρος, Τριθέκτη, Παννυχίδα) ἀρχίζουν μέ τό «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...»¹.

Στή θεία Λειτουργία μνημονεύεται γιά πρώτη φορά ἀπό τόν ἅγιο Θεόδωρο τόν Στουδίτη (759-826). Ἐρμηνεύοντας ὁ ἅγιος Θεόδωρος τή θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων (τό κείμενο εἶναι ψευδώνυμο) λέγει ὅτι ἡ Λειτουργία αὐτή δέν ἀρχίζει μέ τό «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία», «ὡς νίκης τρόπαιον καί αὐθεντίας ἀπροσωπολήπτου», ἀλλά μέ τό «Εὐλογητός ὁ Θεός», «ὡς ταπεινότητος σύμβολον καί ἰκετηρίας ἀπαρθραύστου»².

Ἡ μαρτυρία αὐτή εἶναι πολύ ἐνδιαφέρουσα τόσο γιατί προσδιορίζει χρονικά τήν ἐποχή κατά τήν ὁποίαν πρωτομαρτυρεῖται ἡ ἀναφώνηση αὐτή τοῦ ἱερέα, ὅσο καί γιά τό δοξολογικό καί θριαμβευτικό νόημα πού τῆς δίδει τό ἀποδιδόμενο στόν ἅγιο Θεόδωρο κείμενο, χαρακτηρίζοντάς την «νίκης τρόπαιον».

Κατά μίαν ἄποψη, εὐλογία νομίζουμε καί πειστική, οἱ ρίζες τῆς εἰσαγωγικῆς αὐτῆς δοξολογίας βρίσκονται, πιθανόν,

στήν Καινή Διαθήκη καί δῆ καί στίς ἐκφράσεις πού ἀναφέρονται στήν ἀπό τούς πρώτους χριστιανούς ἔντονη προσδοκία τῆς βασιλείας³, ἀλλά καί στίς ἐκφράσεις πού τονίζουν τόν ἐσχατολογικό χαρακτήρα τῆς θείας Εὐχαριστίας⁴.

Ἡ σύνδεση τῆς δοξολογικῆς ἀναφώνησης «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...» μέ τήν ἐσχατολογική προσδοκία τῆς εὐχαριστιακῆς σύναξης εἶναι προφανής. «Προτάσσεται –λέγει σύγχρονος ἐρμηνευτής τῆς θείας Λειτουργίας– ὡς κεφαλή καί στέμμα τῆς θείας Λειτουργίας, ἡ Εὐλογημένη βασιλεία..., διότι ἀποτελεῖ καί εἶναι ὁ μοναδικός πόθος τῶν ἐκκλησιαζομένων καί ὁ τελικός σκοπός, ὃν οὗτοι ἐπιζητοῦσι καί ἐπιδιώκουσι, προσερχόμενοι ἵνα λειτουργηθῶσι»⁵.

Στά λειτουργικά ὑπομνήματα τόν πρῶτο σχετικό ὑπαινιγμό κάνει ὁ Θεόδωρος Ἀνδίδων (11ος αἰ.), ὁ ὁποῖος παρομοιάζει τόν ἱερέα μέ τόν κηρύττοντα τή βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἅγιο Ἰωάννη τόν Πρόδρομο⁶. Τό ἴδιο σχεδόν σχόλιο, μέ ποιητικό μάλιστα τρόπο, γίνεται καί στήν Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ (1018-1078). Μόνο πού τύπος τοῦ Ἰωάννου εἶναι τώρα ὁ Διάκονος⁷. Ἐναν αἰῶνα μετά ὁ ψευδοΣωφρόνιος, στό ἐρμηνευτικό του ὑπόμνημα θεωρεῖ καί αὐτός, ὅπως οἱ δύο προηγούμενοι, τόν καιρό ἔναρξης τῆς θείας Λειτουργίας

ὡς τό χρόνο πού τελειώνει ὁ προφητικός λόγος τοῦ Ἡσαΐα γιά τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Πρόδρομο καί τήν «τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίαν», ἀλλά καί ὡς τόν καιρό πού «ἡ τοῦ ἀποκεκρυμμένου πρὸ καταβολῆς κόσμου φανέρωσις, τό πέρας ἀνεδειξάτο»⁸.

Ἡ θεία Λειτουργία δηλαδή δέν εἶναι ὁ καιρός τῶν προφητειῶν ἀλλά τῆς ἐκπλήρωσής των στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Σ' αὐτήν λειτουργεῖται τό μυστήριό τῆς Ἑνσαρκώσεως, τοῦ Πάθους, τῆς Ταφῆς καί τῆς Ἀναστάσεως. Στό πλαίσιο αὐτῆς τῆς προοπτικῆς οἱ δύο τουλάχιστον ἀπό τούς παραπάνω ἐρμηνευτές φέρουν τόν ἱερέα ὡς τόν Τίμιο Πρόδρομο πού προαναγγέλλει τό κήρυγμα τῆς βασιλείας. Ὁ ψευδοΣωφρόνιος ἐμβαθύνει ἀκόμη περισσότερο στήν ἔννοια τῆς ἀναφωνήσεως «*Εὐλογημένη ἡ βασιλεία ...*», προσδίδοντάς της Τριαδολογικό χαρακτήρα. Μέ τήν ἔννοια αὐτή ὁ ἱερέας προσκαλεῖ τήν Ἁγία Τριάδα νά εἶναι παροῦσα στό μυστήριό⁹.

Γιατί, λοιπόν, «ἐγκωμιάζει τό Τριαδικόν τοῦ Θεοῦ καί ὄχι τήν ἐνότητά του, διερωτᾶται ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Καβάσιλας. Γιατί δέν λέγει *Εὐλογητός ὁ Θεός ἢ Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀλλά φέρει διηρημένα τά πρόσωπα, Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διότι –σημειώνει– διά τῆς Ἐνανθρωπήσεως*

τοῦ Κυρίου πρώτης ἔμαθον ἄνθρωποι ὡς εἶη τρία πρόσωπα ὁ Θεός. Ταύτης δέ τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου μυσταγωγία ἐστὶ τά τελούμενα ὅθεν ἐν τοῖς προοιμίοις αὐτῶν ἔδει προλάμπειν καί κηρύττεσθαι τήν Τριάδα»¹⁰.

Σέ ἓνα ἀπό τά μεταβυζαντινά ὑπομνήματα, αὐτό τοῦ Καισαρείου Δαπόντε, δίδεται, μέ ποιητικό τρόπο, ἡ ἴδια ἐρμηνεία πού δίδει καί ὁ ἱερός Καβάσιλας στό «*Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...*». «*Καί τότε πλεόν δυνατά λέγει, Εὐλογημένη / Ἡ βασιλεία τοῦ Πατρός, καί τ' ἄλλο ὡς τυχαίνει. / Καί ἐν ταυτῷ δοξολογεῖ πεπαρησιασμένος / Τά τρία τῆς Θεότητος πρόσωπα ἡνωμένος. / Ἐπειδή μέ τήν ἔνσαρκον Χριστοῦ οἰκονομίαν / Μάθαμεν ἐδιδάχθημεν Τριάδα τήν ἁγίαν»¹¹.*

Ἀλλά καί σύγχρονες ἐρμηνευτικές προσεγγίσεις, ἐξ ἀφορμῆς αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἔναρξης τῆς θείας Λειτουργίας, τονίζουν ἀκριβῶς τή σχέση πού ὑπάρχει μεταξύ τῆς θείας Λειτουργίας καί τῆς Τριαδικῆς βασιλείας πού ἀποκαλύπτεται μέ τήν Ἑνσάρκωση τοῦ Λόγου καί μυστηριακά εἶναι παροῦσα σέ κάθε εὐχαριστιακή σύναξη¹².

Ἔτσι ἀπό τήν ἀρχή τῆς θείας Λειτουργίας δηλώνεται ὁ προορισμός μας: Πορευόμαστε γιά τή βασιλεία. Γιά ἐκεῖ πηγαίνομε – καί ὄχι συμβολικά, ἀλλά πραγματικά¹³.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Δ. Κ. ΜΠΑΛΑΓΕΩΡΓΟΥ, *Ἡ ψαλτική παράδοση τῶν Ἀκολουθιῶν τοῦ Βυζαντινοῦ Κοσμικοῦ Τυπικοῦ [Ἴδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Μελέται 6]*, Ἀθήνα 2001, σσ. 138-181.
2. PG 99, 1690.
3. Μάρκ. 1.14-15: «Ἦγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ».
4. Λουκ. 22.29-30: «Ἴνα ἐσθίητε καί πίνητε ἐπὶ τῆς

- τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου». Α' Κορ. 11.26: «Ὅσάκις γάρ ἂν ἐσθίητε τόν ἄρτον τοῦτον καί τό ποτήριον τοῦτο πίνητε, τόν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὔ ἂν ἔλθῃ». Βλ. καί Γ. ΦΙΛΙΑ, «Στίς πηγές τῆς εὐχαριστιακῆς ἐνότητος κλήρου καί λαοῦ», ἐν Σύναξη 50 (1994) 104.
5. ΓΕΡΒΑΣΙΟΥ Χ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ (Ἀρχιμ.), *Ἐρμη-*

- νευτική Έπιστασία επί τῆς Θείας Λειτουργίας, Ἐν Πάτραις 1958, σ. 42.
6. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΝΔΙΔΩΝ, *Προθεωρία κεφαλαιώδης περι τῶν ἐν τῇ θεία Λειτουργία γινομένων συμβόλων καὶ μυστηρίων*, PG 140, 432B: «Ὁ δὲ γε ἱερεὺς ὁ τὴν ἔναρξιν τῆς θείας ἱερουργίας ποιούμενος εἰκόνα φέρει τοῦ Προδρόμου Ἰωάννου καὶ Βαπτιστοῦ, προκαταρξαμένου τοῦ κηρύγματος καὶ λέγοντος· Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν».
  7. ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ (1018-1078). «Ἐξήγησις σύντομος» ἢ «Ἑρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ἔκδ. Ρ. Ἰωάννου, ἐν *Byzantinische Zeitschrift* 51 (1958) 5: «Τοῦ Προδρόμου δείκνυσιν Ἰωάννου εἰκόνα, / μετανοεῖτε, λέγοντος, καὶ γὰρ ἡ βασιλεία / τοῖς βροτοῖς οὕτως ἠνοικται τῶν οὐρανῶν τοῖς πᾶσιν. / Ὁ δ' ἱερεὺς ἀρχόμενος τῆς θείας Λειτουργίας / ἰσότυπος καθέστηκε τοῦ Θεανθρώπου Λόγου».
  8. Λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ λεπτομερῆ ἀφήγησιν πάντων τῶν ἐν τῇ θεία ἱερουργία τελομένων, PG 873, 3991B.
  9. Ὁ.π., PG 873, 3991B.
  10. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΒΑΣΙΑ, *Εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν*, ἐν Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν 22, Εἰσαγωγή-Κείμενον-Μετάφρασις-Σχόλια ὑπὸ Παναγιώτου Κ. Χρήστου, Πατερικαὶ Ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Θεσσαλονίκη 1979, σ. 76.
  11. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΑΠΟΝΤΕ τοῦ μετονομασθέντος Καισαρίου, *Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας*, τ. Πρῶτος, Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας 1795, ἔκδ. «Τῆνος», Ἀθήναι ἄ.ἔ., σ. 41.
  12. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ, *Ἡ θεία Λειτουργία. Σχόλια*, Ἅγιον Ὄρος 1993, σ. 242.
  13. ALEXANDER SCHMEMANN, *Γιὰ νὰ ζήσει ὁ κόσμος, Πρόλογος καὶ Μετάφραση Ζήσιμος Λορεντζάτος*, ἔκδ. «Δόμος», Ἀθήνα 1987, σ. 41.

16. Τό ύλικό τῆς κατήχησης (Ε')

Ἀλεξάνδρου Σ. Καριώτογλου,
Δρος Θεολογίας

ΣΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ σημείωμα θέσαμε τό ἐρώτημα πού πρέπει νά μᾶς ἀπασχολήσῃ: πῶς ἡ γνώση τῶν ἔξω ἀπό τήν χριστιανική πίστη θρησκευτικῶν καί φιλοσοφικῶν διδασκαλιῶν μπορεῖ νά λειτουργήσῃ σήμερα ὡς βασικό ὑλικό τῆς κατήχησης. Ἐάν ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἀπό τόν Κύριο μέχρι τούς Ἀποστόλους καί τούς πατέρες της δέν ἀκύρωνε τίς ἔξω ἀπό τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου θεωρίες, ἀλλά κάποιες ἀπό αὐτές τίς χρησιμοποιοῦσε γιά νά μπορέσῃ ὁ κόσμος νά ἀφομοιώσῃ εὐκολότερα τό μήνυμά της, πόσο μᾶλλον μέ τρόπο πάντοτε διακριτικό καί προσεκτικό θά χρειαζόταν νά προσαρμόσουμε τό κατηχητικό μας ἔργο πρὸς τήν ἴδια κατεύθυνση. Δέν πρέπει νά λησμονοῦμε ὅτι δέν ὑπάρχει θρησκεία πού νά μὴν ἔχει στοιχεῖα πνευματικότητας. Οἱ θρησκείες τοῦ κόσμου τούτου δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπό μία ἀπεγνωσμένη ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἀλήθειας καί στήν προσπάθειά τους νά ἀναζητήσουν τήν ἀλήθεια οἱ ἄνθρωποι δημιούργησαν διδασκαλίες, μέσα στίς ὁποῖες γαλουχήθηκαν γενιές γενεῶν κατά τρόπο πού εἶναι πολύ δύσκολο νά τίς ἐγκαταλείψουν πάραυτα καί νά δεχτοῦν τό «εὐρήκαμεν Μεσσίαν». Ὁ τρόπος προσέγγισης τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν σήμερα δέν πρέπει νά εἶναι μία ἀπότομη εἰσαγωγή στήν πίστη καί τήν πνευματικότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά μία ἀνάλαφρη (βῆμα πρὸς βῆμα)

τροφοδότηση μέ τό «γάλα» τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Ὁρθόδοξης Παράδοσης καθὼς τό ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν στοὺς Κορίνθιους: «κι ἐγώ, ἀδελφοί, δέν μπόρεσα νά σᾶς μιλήσω καθὼς σέ ἄνθρώπους πού ἔχουν τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ· ἀλλά σᾶς μίλησα καθὼς σέ ἄνθρώπους πού ἐμπιστεύονται στή δική τους σοφία, καθὼς σέ νήπια στήν πίστη τοῦ Χριστοῦ. Σᾶς ἔθρεψα μέ γάλα, ὄχι μέ στέρεη τροφή, γιατί δέν μπορούσατε ἀκόμα νά τή δεχτεῖτε. Ἄλλά οὔτε καί τώρα ἀκόμα τό μπορεῖτε, γιατί ἐξακολουθεῖτε νά ζεῖτε σάν ἄνθρωποι αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ κόσμου (Α΄ Κορ. 3,1-2). Τά λόγια αὐτά περιέχουν ἀγάπη πρὸς τούς Κορίνθιους, ἀγάπη καί συμπάθεια πρὸς τόν δικό τους τρόπο σκέψης, πρὸς τή «δική τους σοφία», καθὼς ὑπογραμμίζει ὁ ἀπόστολος Παῦλος καί πικρία γιά τό γεγονός ὅτι πολλές φορές προσκολληθήκαν σέ πρόσωπα συνεργατῶν τῆς Ἐκκλησίας ἢ ἀποστόλων καί ὄχι στόν Ἰησοῦ Χριστό. Εἶναι κάτι πού καί στίς μέρες μας συμβαίνει.

Πρὶν ἀπό λίγους μῆνες σέ ἓνα σεμινάριο ἑλληνικῆς γλώσσας πρὸς μετανάστες ἀπό τό Μπανγκλαντές μέ πλησίασε ἓνα δεκαεπτάχρονο νεαρό παιδί καί μοῦ ἐξέφρασε τή δυσκολία του νά μάθει τήν ἑλληνική. Τοῦ πρότεινα νά γνωρίσει Ἑλληνες ὥστε νά μιλάει τή γλώσσα. Μοῦ ἀπάντησε ὅτι οἱ Ἑλληνες δέν τόν

θέλουν στήν παρέα τους και τοῦ ἀντι-πρότεινα, ἄν δέν εἶχε δυσκολία, ὡς μου-σουλμάνος πού εἶναι, νά ἔλθει στό ναό πού φάλλω, νά γνωρίσει νέους ἀνθρώ-πους και μέσω τῆς φιλίας νά ἔχει τή δυ-νατότητα νά μιλήσει καλύτερα τά ἑλλη-νικά. Μοῦ ἀπάντησε, ὅτι σέ μία ἰσλαμι-κή παράδοση ἀναφέρεται, ὅτι τό δά-σκαλο πού σοῦ μαθαίνει ἔστω και μία λέξη πρέπει νά τόν σέβουσαι και νά τόν ὑπακοῦς, γι' αὐτό και ἐξέφρασε τήν ἐπι-θυμία νά ἔλθει στήν ἐκκλησία. Μία Κυ-ριακή ἦλθε ἀπό τίς 7.30 μέ τήν ἔναρξη τοῦ Ὁρθρου. Τοῦ ἐξήγησα ὅτι ἡ διαδι-κασία τῆς κυριακάτικης Θ. Λειτουργίας θά τελειῶνε στίς 10.30. Δέν εἶχε πρόβλη-μα. Τόν κάλεσα στό φαλτήρι και τοῦ ἔδειξα τά κείμενα. Τοῦ εἶπα νά διαβά-σει τή φράση «Κύριε ἐλέησον» και τοῦ ἐξήγησα τό νόημα τῆς φράσης. Κάθισε στό στασίδι παραπέρα και σέ ἀνύποπτο χρόνο τόν εἶδα νά ψελλίζει τό «κύριε ἐλέησον». Μετά τή Θ. Λειτουργία γνώ-ρισε πολλούς νέους και ἀφομοιώθηκε στήν παρέα τους, διαπιστώνοντας ὅτι δέν τόν διέκριναν ἀρνητικά ἀπό τά ἄλλα μέλη τῆς παρέας τους. Τήν ἐπομένη Κυ-ριακή ἐπανῆλθε και εἶχα φροντίσει νά τοῦ φέρω μία Καινή Διαθήκη στή γλῶσσα τῆς πατρίδας του, ἀγορασμένη ἀπό τή Βιβλική Ἑταιρία, ὅπου μπορεί κανεῖς νά βρεῖ τήν Κ. Διαθήκη στίς γλῶσσες ὅλου τοῦ κόσμου. Ὁ φίλος μας στή διάρκεια τῆς Θ. Λειτουργίας παρα-κολουθοῦσε και ταυτόχρονα διάβαζε τό κείμενο τῆς Βίβλου μέ μία λαχτάρα πρωτόγνωρη. Δέν μπορῶ νά πῶ ὅτι ὑπῆρξε μέχρι στιγμῆς συνέχεια, ὡστόσο μέσα ἀπό αὐτή τή μεταχείριση ἑνός «ξέ-νου» ἀδελφοῦ μας μόνο ὁ Θεός γνωρίζει τί μπορεί νά προκύψει. Ἀπομένει, ἴσως,

νά τοῦ θέσω τό ἴδιο ἐρώτημα πού ἔθεσε ὁ Φίλιππος στόν εὐνοῦχο τῆς Κανδάκης: «ἄραγε γινώσκεις ἄ ἀναγινώσκεις;» γιά νά ξεκινήσουμε ἕνα διάλογο. Θά εἶναι ὁ διάλογος ἑνός κοινωνικά περιθωριοποι-ημένου μουσουλμάνου μέ βαθιά πίστη στήν παράδοσή του, πού ὁμως, ζώντας μέσα σέ μία χριστιανική (ὅσο γίνεται χριστιανική!) κοινωνία ἀναρωτιέται γιά πολλά πράγματα πού βλέπει γύρω του και τά συγκρίνει ἀναπόφευκτα μέ αὐτά πού ἔχει ζήσει και μέ τά ὁποῖα ἔχει ζυ-μωθεῖ στή δική του κοινωνία.

Στό σημεῖο αὐτό ἀνέτρεξα στό παρά-δειγμα ἑνός λογίου Ἑβραίου τῆς ἑλληνι-στικῆς ἐποχῆς πού παρά τό ὅτι δέν ὑπάρχουν δυνατότητες σύγκρισης, θά ἔλεγε κανεῖς ὅτι βρίσκεται στήν ἴδια γραμμῆ προβληματισμοῦ μέ τόν νεαρό μουσουλμάνο. Ἀναφέρει ὁ Rodney Stark στή μελέτη του γιά τήν ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ: «Δέν ἦταν μόνο οἱ ἑλλη-νιστές Ἰουδαῖοι κοινωνικά περιθωριο-ποιημένοι, ἦταν ἐπίσης σχετικά ἐγκόσμι-οι, προσαρμοσμένοι και κοσμικοί. Τό παράδειγμα τοῦ Φίλωνα εἶναι ἀπόλυτα πειστικό... Στίς ἀρχές τοῦ 1ου αἰῶνα βρίσκουμε ἕναν ἀξιοσέβαστο ἡγέτη τῆς ἐβραϊκῆς ἀλεξανδρινῆς κοινότητας, τοῦ ὁποῖου οἱ ἐρμηνεῖες τῆς Τορᾶ (δηλ. τῆς Πεντατεύχου τῆς Π.Δ.) μοιάζουν ἐκπλη-κτικά μέ ἐκεῖνες τῶν πρώτων ραβίνων τῆς Μεταρρύθμισης: ἡ θεία ἀρχή ὑπάγεται στό λόγο και στή συμβολική και ἀλληγο-ρική ἐρμηνεία: ἡ πίστη προσαρμόζεται στόν χρόνο και στόν τόπο. Ὅπως οἱ ρα-βῖνοι τῆς Μεταρρύθμισης, ὁ Φίλωνας εἶχε ἐγκλωβιστεῖ ἀνάμεσα σέ δύο κόσμους. Πῶς θά μπορούσε νά εἶναι πλήρως ἑλλη-νιστής, ἀλλά νά παραμένει ὑπό κάποια ἔννοια Ἰουδαῖος;» (Βλ. RODNEY STARK, Ἡ

ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ, μτφρ. Μαρία Λουκᾶ, ἐκδ. ἼΑρτος Ζωῆς, Ἀθήνα 2005). Τό ἴδιο ἐρώτημα παραμένει καί γιά τόν νεαρό μουσουλμάνο καί γιά πολλούς πού δέν γνωρίζουμε: Πῶς γίνεται νά τείνει νά ἀφομοιωθεῖ ἀπό τήν ἐλληνική πραγματικότητα καί νά παραμένει πιστός μουσουλμάνος, ἔχοντας ταυτόχρονα

μπροστά στά μάτια του καί τήν πρόκληση μίας πνευματικότητας, ἡ ὁποία τόν προβληματίζει γιά τήν ἀλήθεια πού τοῦ προσφέρει καί αὐτή εἶναι ἡ ἀλήθεια τοῦ Σαρκωθέντος Θεοῦ, μία ἀλήθεια πού εἶναι δύσκολο νά ἀποδεχτεῖ;». Αὐτός ὁ ἐγκλωβισμός χρειάζεται νά κουβεντιαστεῖ ἀκόμα περισσότερο.

Τό περιεχόμενο τοῦ κηρύγματος τοῦ Παναγιώτη Τρεμπέλα

Πρωτ. Ἄντωνίου Πινακούλα,
Ἐφημ. Ἰ.Ν. Ἀγ. Παντελεήμονος Χαλανδρίου, Ἰ. Ἀρχ. Ἀθηνῶν

ΣΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ σημείωμά μας (Ἐφη-
μέριος, Ἰούνιος 2011) ἀσχοληθήκαμε
μέ τή μορφή τοῦ κηρύγματος τοῦ Πανα-
γιώτη Τρεμπέλα. Ἐς δοῦμε τώρα τό πε-
ριεχόμενο τοῦ κηρύγματός του.

Ὅπως εἶχαμε ἀναφέρει, ὁ ἴδιος χαρα-
κτηρίζει τό περιεχόμενο τῶν κηρυγμάτων
τῶν προτύπων πού ἀκολουθεῖ «βιβλικό»
καί «χριστοκεντρικό». Τί ἐννοοῦσε μέ
τούς δύο αὐτούς ὄρους; Ἐς πάρουμε ὡς
παράδειγμα ἕνα ὑπόδειγμα-κήρυγμά του,
πού ἐκφωνήθηκε τό 1919, τήν Κυριακή με-
τά τά Χριστούγεννα, τό ὁποῖο ἀναφέρεται
στήν ἀφήγηση τοῦ Ματθαίου γιά τή «φυγή
στήν Αἴγυπτο». Τό κήρυγμα ἐξαντλεῖ λέξη
πρός λέξη τό βιβλικό κείμενο. Ὁ ἴδιος ὁ
κήρυκας μᾶς δίνει στά εἰσαγωγικά τοῦ
ὑποδείγματος τά θέματα πού θέλει νά θί-
ξει καί πού πιστεύει ὅτι «ἐξάγονται
ἐκεῖθεν ἀβιάστως καί φυσικῶς». Αὐτά
εἶναι: ἡ χρησιμότητα τῆς προστασίας τοῦ
Ἰωσήφ γιά τήν Παρθένο, πῶς ὀφείλει ὁ
ἄνθρωπος ν' ἀντιμετωπίζει τούς πειρα-
σμούς καί νά μὴν ἀξιῶνει νά τοῦ γίνουν
θαύματα, ἡ αὐθαιρεσία τοῦ Ἡρώδου καί ἡ
ἔκτοτε πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητας χάρι
στό Εὐαγγέλιο, τά σφαγιασθέντα νήπια, ἡ
ὄνομασία Ναζωραῖος.

Τά θέματα πράγματι σχετίζονται μέ τήν
περικοπή. Κανένα ἀπό αὐτά ὅμως δέν
ἄπτεται τοῦ σχεδίου τοῦ βιβλικοῦ συγ-

γραφέα, πού εἶναι ἡ ἀνάδειξη τοῦ προσώ-
που τοῦ Ἰησοῦ ὡς νέου Μωυσῆ. Ὁ Ματ-
θαῖος καταστρώνει μία ἀφήγηση γιά νά
μᾶς διδάξει ποιός εἶναι ὁ Χριστός, ὁ νέος
νομοθέτης τοῦ Ἰσραήλ, χρησιμοποιώντας
στοιχεῖα καί ὕλικά πού ἀποδεικνύουν τίς
παράλληλες συνθήκες γέννησης καί τῶν
δύο μέσα στήν ἐξέλιξη τῆς ἱστορίας τῆς
σωτηρίας. Ὁ κήρυκας ἀπομονώνει τά
στοιχεῖα τῆς ἀφήγησης, τά κάνει κέντρο
τῆς διαπραγμάτευσής του καί καταλήγει
σέ ὠφέλιμα καί χρηστικά συμπεράσματα
ὅπως: ὅτι ὁ Ἰωσήφ εἶναι πρόθυμος καί
ὑπάκουος, ὅτι πρέπει νά λαβαίνουμε ὅλα
τά δυνατά καί θεμιτά μέτρα γιά τήν ἀντι-
μετώπιση τῶν πειρασμῶν, ὅτι ὀφείλουμε
νά κινούμαστε μέ σύνεση καί φρόνηση. Ἡ
σφαγή τῶν νηπίων δίδει τήν εὐκαιρία στόν
κήρυκα νά διαπιστώσει τήν πρόοδο τῆς
ἀνθρωπότητας καί νά ἀπολογηθεῖ ὑπέρ
τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ὁ κήρυκας σέ ὅλο τό κήρυγμά του μένει
στίς λέξεις τῆς περικοπῆς, ἀλλά, ὅπως
εὐκολα γίνεται ἀντιληπτό, δέν εἶναι βιβλι-
κός. Θέλει νά εἶναι χριστοκεντρικός, ἀλλά,
παρά τίς φοβερές δυνατότητες πού τοῦ δί-
νει ἡ περικοπή, ὁ Χριστός παραμένει στήν
περιφέρεια τοῦ κηρύγματος, ὅπου ἡ πα-
ρουσία του δηλώνεται μέ τό συμπέρασμα
ὅτι τά νήπια θυσιάστηκαν γιά Ἐκεῖνον σέ
μία θυσία χρησιμότερη καί εὐεργετικότερη

από κάθε άλλη. Ἡ ἀποκαλυπτικότερη πλευρά τοῦ παραπάνω κηρύγματος βρίσκεται ὅταν ὁ Τρεμπέλας ἐξηγεῖ καί κηρύττει τήν ὀνομασία «Ναζωραῖος». Ἐπιλέγει νά σχολιάσει τό ὄνομα σέ σχέση μέ τό κοινωνικό περιβάλλον. Αὐτό χαρακτηρίζεται «χαμηλό καί εὐτελές καί πρόστυχον ὑπό ἔποψιν ἠθικὴν καί κοινωνικὴν καί μορφωτικὴν», ἀπό τό ὅποιο «ὁ Ἰησοῦς δέν ἐπηρεάζεται ποσῶς». Ἀντίθετα, «παραμένει πάντοτε εἰς τό ὕψος τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἀμόλυντος καί ἀγνός ἐν μέσῳ τοῦ μολυσμοῦ καί τῆς ρυπαρότητος τῆς Ναζαρέτ, ἀναμάρτητος ἐν μέσῳ τόσον ἀμαρτωλοῦ περιβάλλοντος». Ὁ κήρυκας δέν προσπαθεῖ νά διδάξει τί ἦταν ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθώντας τόν Ματθαῖο, ἀλλά ἀναζητεῖ καί βρίσκει στό πρόσωπό του τόν κάθε «ἀναγεννημένο» τῆς δικῆς του ἐποχῆς, πού ἀγωνίζεται, ὅπως ὁ Ἰησοῦς, νά ἀποκαταστήσει τούς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος «εἰς τό ἠθικόν ὕψος».

Τό περιεχόμενο τοῦ κηρύγματος τοῦ Τρεμπέλα μπορεί ν' ἀξιολογηθεῖ ἐάν συγκριθεῖ μέ δύο ἄλλα κηρύγματα πού κυκλοφοροῦσαν τήν ἴδια ἐποχή. Τό ἓνα εἶναι τό παραδοσιακό κήρυγμα, ὅπως περιέχεται στό *Κυριακοδρόμιο* τοῦ Γερμανοῦ Β' Κωνσταντινουπόλεως, πού ἐμφανίστηκε στά μέσα τοῦ 13ου αἰῶνα καί κυκλοφοροῦσε σέ μετάφραση καθ' ὅλη τή διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας. Ἡ τελευταία ἀπό τίς πολλές ἐκδόσεις του ἔγινε τό 1882. Στό κήρυγμα τῆς «Κυριακῆς μετά τήν Χριστοῦ Γέννησιν» ὁ Γερμανός χρησιμοποιοῖ παρόμοια κηρυκτικὴ φόρμα μέ τοῦ Τρεμπέλα, σχολιάζοντας ὀλόκληρη τήν περικοπή. Διαπιστώνουμε ὅτι ὁ κήρυκας ἀκολουθεῖ τό σχέδιο τοῦ Ματθαίου. Μέριμνά του γίνεται ἡ ἀνάδειξη τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ μέσα ἀπό τά στοιχεῖα τῆς εὐαγγε-

λικῆς ἀφήγησης. Ἰδιαιτέρα ἐνδιαφέρεται γιὰ τή φανέρωση τῶν δύο φύσεων.

«Καί γάρ ἀληθῶς σαρκοῦται ὁ ἄσαρκος καί μορφοῦται τό ἡμέτερον, ὁ κατ' οὐσίαν τήν θείαν ὅσον εἰς σχῆμα καί εἶδος ἄμορφος». Ἡ ἐπιστροφή στήν Παλαιστίνη τοῦ «υἱοῦ τοῦ Θεοῦ», σύμφωνα μέ τήν προφητεία, «νῦν δέ εἰς Χριστόν ἐξέβη ἀληθῶς. Αὐτός γάρ ἐστίν ὁ υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁμοούσιος καί συνάναρχος καί συναἰδιος, ὁ καθό Θεός καί υἱός εὐάρεστος τῷ πατρί, καθό δέ ἄνθρωπος μόνος αὐτός ταῖς τοῦ Θεοῦ καί Πατρός βουλαῖς ὑπηρετήσας καί πληρώσας πᾶσαν δικαιοσύνην».

Ὁ παραλληλισμός Χριστοῦ καί Μωυσῆ γίνεται διά τοῦ παραλληλισμοῦ Μάγων προσκυνητῶν τοῦ νηπίου Χριστοῦ καί Ἰσραηλιτῶν στήν Αἴγυπτο, Φαραῶ καί Ἡρώδη. «Ὁ Θεός διά Μωυσέως ἐνέπαιξε τῷ Φαραῶ καί διά τῶν μάγων ἐνέπαιξε τῷ Ἡρώδη, ἐπειδή καί ἀμφότεροι, ὁ τε Ἡρώδης καί ὁ Φαραῶ, παιδοκτόνοι ἐγένοντο· Ὁ μὲν Φαραῶ τά ἐν Αἰγύπτῳ ἄρρενα φονεύων, ὁ δέ Ἡρώδης τά ἐν Βηθλεέμ». Ὁ λόγος γιὰ τά δευτερεύοντα πρόσωπα ἀφορᾷ στόν Χριστό καί δέν γίνεται ἀφορμή γιὰ τήν ἐξαγωγή χρήσιμων διδαγμάτων, ὅπως συμβαίνει περισσότερο στόν Τρεμπέλα. Μέ αὐτό τόν τρόπο οἱ Μάγοι καθίστανται μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ στήν Περσική καί ὁ Ἰωσήφ ἀναλαμβάνει τήν «διακονίαν καί λειτουργίαν τῆς ὑπεράγνου ἡμῶν Θεομήτορος». Κατά τόν Γερμανό ἡ ὀνομασία Ναζωραῖος «σημαίνει [...] ὁ ἡγιασμένος καί ἅγιος δέ τοῦ Θεοῦ· καί ἄνθος ἐρμηνεύεται ὁ Ναζωραῖος, ἀλλά καί ἅγιος λέγεται τοῦ Ἰσραήλ. [...] Καί ἐν τῷ Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων αὐτός ὁ Κύριος εἰσάγεται, λέγων περὶ ἑαυτοῦ· “ἐγὼ ἄνθος τοῦ πεδίου καί κρίνον τῶν κοιλάδων”».

Μεταξύ τῶν δύο κηρυγμάτων ὑπάρχουν καί κοινά σημεῖα. Καί οἱ δύο σχολιάζουν μέ παρόμοιο τρόπο τήν παρουσία τοῦ Ἰωσήφ στό πλευρό τῆς Παρθένου ἀναδεικνύοντας τήν καταλληλότητα τοῦ προσώπου του. Ἡ φυγή τῆς ἁγίας Οἰκογένειας στή Αἴγυπτο σχολιάζεται καί ἀπό τούς δύο στήν κατεύθυνση ἀφενός τῆς μή ἐπιρρίψεως στούς πειρασμούς, ἀφετέρου τῆς πραγματικότητας τῆς ἀνθρώπινης φύσεως τοῦ γεννηθέντος.

Λέει ὁ Γερμανός: «Φεύγων δέ ὁ Κύριος διδάσκει ἡμᾶς διδόναι τόπον τῆ ὀργῆ. Εἰ δέ ὁ πάντα δυνάμενος φεύγει, παιδευόμεθα οἱ προπετεῖς μή ἑαυτοῖς ἐπιρίπτειν τοῖς πειρασμοῖς. Φεύγει ὁ Κύριος ἵνα πιστώσῃται ὅτι ὄντως ὁ Κύριος ἄνθρωπος ἦν. Εἰ γάρ ἐν ταῖς χερσί τοῦ Ἡρώδου ἐκρατήθη, φονεῦσαι πάντως αὐτόν ἐπεχείρησε· καί εἰ ἐφονεύθη, πῶς ἂν ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο; Εἰ δέ κατακοπτόμενος οὐκ ἀπέθνησεν, ἔδοξεν ἂν ὅτι κατά φαντασίαν ἐσαρκώθη ὁ Κύριος».

Ἄντίστοιχα, ὁ Τρεμπέλας, ἀφοῦ διερωτηθεῖ ἂν ἦταν δυνατό μέ τρόπο θαυμάσιο καί ἔκτακτο νά προστατευθεῖ ὁ γεννηθεῖς Χριστός, ἀπαντᾷ ὅτι αὐτό θά μπορούσε νά γίνει. Ἄλλά ὁ Ὑῖός τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος «καί ἔπρεπε κατά πάντα, πλήν τῆς ἁμαρτίας, νά ἐξομοιωθεῖ πρός ἡμᾶς». Αὐτό γίνεται ἀφορμή νά ἀναπτύξει τόν τρόπο ἀντιμετώπισης τῶν πειρασμῶν ἀπό τόν ἀκροατή του. Εἶναι ἡ μόνη περίπτωση πού στό συγκεκριμένο κήρυγμα ὁ Τρεμπέλας ἐρμηνεύει τό βιβλικό κείμενο στήν κατεύθυνση τῆς ἀνάδειξης τῆς ἀνθρώπινης φύσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Γερμανός ἐκμεταλλεύεται κάθε λεπτομέρεια τοῦ κειμένου γιά νά παρουσιάσει τή δογματική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας γιά τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ἄντίστοιχα, ὁ Τρεμπέλας

δέν ἐνδιαφέρεται τόσο γιά τά δόγματα ὅσο γιά «ὠφελιμότερες» καί «χρησιμότερες πλευρές».

Στό σημεῖο αὐτό ὁ Τρεμπέλας φαίνεται ν' ἀκολουθεῖ ἕνα ἄλλο κήρυγμα πού κυκλοφοροῦσε εὐρύτατα στίς μέρες του. Πρόκειται γιά τό κήρυγμα τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη. Τό *Κυριακοδρομῖο* του ἐκδόθηκε τό 1796 καί τήν ἐποχή πού ὁ Τρεμπέλας ἐκφωνοῦσε τό κήρυγμα πού πήραμε ὡς παράδειγμα κυκλοφοροῦσε στήν ἔβδομη ἐκδοσή του, πού ἔγινε στήν Ἀθήνα τό 1901. Τό κήρυγμα εἶναι ὁμιλητικό, γραμμένο σύμφωνα μέ τίς ἀπαιτήσεις τῆς ἀναγεννησιακῆς διαλεκτικῆς. Ὁ Θεοτόκης παίρνει ἀφορμή ἀπό τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ πρός τόν Ἰωσήφ γιά νά σχεδιάσει κήρυγμα περί ὑπακοῆς γενικά. Τό θέμα προσπαθεῖ νά τό ἐξαντλήσει καταστρώνοντας πλήρη συλλογισμό μέ πρωτεύουσα, δευτερεύουσα πρόταση καί συμπέρασμα. Ὡς συνήθως, ἡ περικοπή γίνεται πρόφαση γιά τή σύνθεση τῆς ὁμιλίας του. Γι' αὐτό καί δέν γίνεται οὐσιαστικός λόγος γιά τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Ὁ κήρυκας ἐπιλέγει ἕνα περιφερειακό θέμα καί τό ἐξαντλεῖ. Ὁ Θεοτόκης θά θέσει τή δευτερεύουσα πρότασή του μέ τό ἐρώτημα: «Πόθεν λοιπόν οἱ ἄνθρωποι καταφρονοῦν τόσον εὐκόλα μίαν ἀρετήν τόσον ἀναγκαίαν καί ὠφελίμον;». Καί ὁ Τρεμπέλας, ὅπως εἶδαμε, θέλει νά ἐξάρει τό «πόσον χρήσιμος ἦτο ἡ προστασία τοῦ Ἰωσήφ διά τήν Παρθένον» καί πόσον ἡ Παρθένος «εἶχεν ἀνάγκην τῆς προστασίας ἑνός ἀνδρός».

Μία λεπτομερῆς σύγκριση Γερμανοῦ καί Τρεμπέλα δέν μπορεῖ νά γίνει λόγῳ τῆς τεράστιας ἀπόστασης μεταξύ τῶν ἐποχῶν τους. Οἱ πολιτισμικές καί κοινωνικές προϋποθέσεις τους εἶναι πολύ διαφορετικές. Ἡ παραπάνω παράθεση τῶν θέσεών τους

στήν ἴδια εὐαγγελική περικοπή δείχνει, πιστεύουμε, ὅτι ἡ πρόθεση τοῦ Τρεμπέλα νά εἶναι τό κήρυγμά του βιβλικό καί χριστοκεντρικό δέν κατορθώνει νά φθάσει τούς δείκτες αὐτούς στό βαθμό πού ὑπῆρχαν στό παραδοσιακό κήρυγμα. Ὁ Γερμανός ὑπηρετεῖ ἐπιτυχέστερα αὐτόν τόν στόχο καί συντονίζεται καλύτερα μέ τήν εὐαγγελική ἀφήγηση. Ἀντίθετα, ἡ σύγκριση τοῦ Τρεμπέλα μέ τόν Θεοτόκη, παρά τό ὅτι στό συγκεκριμένο κήρυγμα ἀκολουθοῦν διαφορετική φόρμα, δείχνει ὅτι βρίσκονται πολύ κοντά. Καί οἱ δύο κινοῦνται περισσότερο στήν περιφέρεια τῆς περικοπῆς, ἀπομονώνουν τά στοιχεῖα τῆς εὐαγγελικῆς ἀφήγησης καί καταλήγουν σέ ὠφέλιμα καί χρηστικά συμπεράσματα.

Στό σημεῖο αὐτό δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει ὅτι τό εὐσεβιστικό κίνημα, ἐξέχον μέλος τοῦ ὁποίου ἦταν ὁ Τρεμπέλας, ἦταν ἐνταγμένο στήν προσπάθεια ἐξαστισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Οἱ παραπάνω χαρακτηρισμοί τῆς κοινωνίας τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ ἀφοροῦσαν στήν κοινωνία πού ζοῦσε ὁ κήρυκας. Ὡς ἕνα ἀπό τά χαρακτηριστικά τοῦ κηρύγματος τῶν προγόνων του ὁ Τρεμπέλας θεωρεῖ, ὅπως ἀναφέραμε, καί τό ὅτι ἦταν «ἀπηλλαγμένον

παντός ἐκχυδαΐσμου». Ὁ χαρακτηρισμός δέν ἀφορᾷ μόνο στήν ἔκφραση τοῦ κηρύγματος, ἀλλά καί σέ ὅλα τά κοινωνικά συμπαρομαρτοῦντα πού ἀπαιτοῦσε ὁ ἀστικός πολιτισμός. Ἡ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητας πού διαπιστώνει στά κηρύγματά του ὁ Τρεμπέλας δέν ἦσαν παρά ἡ συνείδηση ἑνός ἀστοῦ καί ἡ τοποθέτησή του ἀπέναντι στόν ἀπερχόμενο προνεωτερικό κόσμο τοῦ τόπου μας.

Τό περιεχόμενο τῶν κηρυγμάτων τοῦ Τρεμπέλα, ὅπως φαίνεται σέ ὅσα λίγα ἔχουν δημοσιευτεῖ, φαίνεται ὅτι εἶναι τουλάχιστον κατά πρόθεση βιβλικό καί χριστοκεντρικό. Ἡ ἐξάρτησή τους ὅμως τόσο ἀπό τήν προηγούμενη βαριά παράδοση τοῦ ὁμιλητικοῦ κηρύγματος ὅσο καί ἀπό τήν ἀνάγκη ἀνταπόκρισης στούς στόχους ἑνός κινήματος, τό κρατοῦν σέ ἀπόσταση ἀπό τίς προθέσεις τοῦ κήρυκα. Ἡ κακή κληρονομιά τῆς ἀποφυγῆς τῆς διδασκαλίας τῶν δογμάτων, μαζί μέ τήν ἐπίμονη ἀναζήτηση «ὠφέλιμων» καί «χρήσιμων» διδαγμάτων, συρρικνώνει ἀπελπιστικά τό εὔρος τῆς βιβλικῆς ἀφήγησης καί περιορίζει τίς δυνατότητές του ν' ἀπαντήσῃ στά οὐσιαστικά ἐρωτήματα τῆς νεωτερικῆς ἐποχῆς μας.

Οἱ Ἀντιτριαδικοί Πεντηκοστιανοί

Πρωτ. Βασιλείου Ἀ. Γεωργόπουλου,
Λέκτορας Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

ΟΙ ΑΝΤΙΤΡΙΑΔΙΚΟΙ Πεντηκοστιανοί εἶναι ἕνας κλάδος τῆς παγκόσμιας Πεντηκοστιανῆς Κίνησης, τοῦ ὁποίου τό κύριο χαρακτηριστικό εἶναι ἡ ἀπόρριψη τοῦ μυστηρίου τῆς Ἁγίας καί Ὁμοουσίου καί Ἀδιαιρέτου Τριάδος. Ὁ ἐν λόγω κλάδος τῆς Πεντηκοστιανῆς αἰρετικῆς κίνησης εἶναι διεθνῶς γνωστός μέ τίς ὀνομασίες «Jesus Only» καί «Κίνημα τῆς ἐνότητας» (Oneness)¹.

1. Ἡ ἱστορία τῶν Ἀντιτριαδικῶν Πεντηκοστιανῶν.

Ἡ ἀντιτριαδική Πεντηκοστιανή Κίνηση ἐφανίστηκε λίγο πρὶν τόν Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1913, στό Arroyo Seco κοντά στό Λόζ Ἀντζελες τῶν Η.Π.Α. Πρωταγωνιστές καί θεωρητικοί τῆς ὑπῆρξαν οἱ Πεντηκοστιανοί F. J. Ewart, G. Studd, H. Morse, G. Haywood, καί κυρίως ὁ R. E. McAlister, ὁ ἰδρυτής τῆς πρώτης κοινότητος Πεντηκοστιανῶν στόν Καναδά. Ἡ Τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ ἀμφισβητήθηκε εὐθέως ἀπό τήν ἀρχή. Πολλοί Πεντηκοστιανοί πού ἀποδέχθηκαν τίς ἀντιτριαδικές ἀπόψεις ξαναβαπτίζονταν μεταξύ τους στό ὄνομα μόνο τοῦ Ἰησοῦ.

Οἱ ἀντιτριαδικές ἀντιλήψεις διαδόθηκαν γρήγορα μεταξύ τῶν διαφόρων Πεντηκοστιανῶν κοινοτήτων, δημιουργώντας, ταυτοχρόνως, ἐστίες ἔντασης καί ἀναταραχῆς.

Γιά μιά ἀκόμη φορά τό χάος τοῦ Πεντηκοστιανισμοῦ, μεταξύ τῶν ἀντιτριαδικῶν καί ὄσων Πεντηκοστιανῶν θεωροῦσαν τίς ἀντιτριαδικές ἀντιλήψεις ὡς ἀντιβιβλικές, ἔκανε πάλι αἰσθητή τήν παρουσία του, κατά τρόπο πού δέν ἐπιδέχονταν ἀμφισβήτηση.

Συνέπεια αὐτῶν τῶν διαφωνιῶν ὑπῆρξε ἡ διάσπαση πού ἐπακολούθησε. Δημιουργήθηκαν ἐπιμέρους ἀντιτριαδικές κινήσεις καί ὁμάδες. Οἱ ὁμάδες αὐτές, ἀργότερα, προχώρησαν σέ διάφορες μορφές συμφωνίας καί σχήματα ἐνότητας μεταξύ τους. Προϊόντος τοῦ χρόνου, λόγω τῆς ἔντονης προσηλυτιστικῆς δραστηριότητος, δημιουργήθηκαν ἀντιτριαδικές Πεντηκοστιανές ὁμάδες τόσο στήν Εὐρώπη, ὅσο καί ἄλλοῦ, χωρίς, βεβαίως, νά ἐξαιρεθεῖ καί ἡ Ἑλλάδα.

2. Οἱ περὶ Ἁγίας Τριάδος ἀντιλήψεις τῶν ἀντιτριαδικῶν Πεντηκοστιανῶν.

Κατά τούς ἀντιτριαδικούς Πεντηκοστιανούς στή θεότητα ὑπάρχει μόνο ἕνα πρόσωπο. Τό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ Πατέρας καί τό Ἅγιο Πνεῦμα κατά τούς ἐν λόγω αἰρετικούς δέν εἶναι ιδιαίτερες διακριτές ἀποστάσεις, ἀλλά ἀπλῶς τίτλοι θέσεων τοῦ μοναδικοῦ προσώπου τῆς θεότητος, ἀνάλογα μέ τή χρονική πε-

ρίοδο δραστηριοποίησης του ενός προσώπου.

Οί εν λόγω αίρετικές απόψεις, από τις διάφορες ομάδες τῶν αντιτριαδικῶν Πεντηκοστιανῶν, γίνεται προσπάθεια νά κατοχυρωθοῦν ἀγιογραφικά μέ τή διαστρέβλωση τῶν χωρίων: Δευτ. 6, 4, Ματθ. 28, 19, Ἰωάν. 4, 24, Πράξ. 2, 38, Πράξ. 4, 12, Κολ. 2, 9. Ἰδιαιτέρως στό Ματθ. 28, 19 ἔμφαση δίνεται στή λέξη «ὄνομα» καί ὄχι στή διάκριση τῶν Ὑποστάσεων. Ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ἐκφορά τῆς λέξης «ὄνομα» σέ ἐνικό ἀριθμό στό Ματθ. 28, 19 ἀποκλείει τήν ὕπαρξη ἄλλων προσώπων στή θεότητα. Τά ἄλλα δύο πρόσωπα ἀποτελοῦν ἀπλῶς ἐκδηλώσεις τοῦ Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τή μοναδική θεϊκή ὕπαρξη.

Φυσική συνέπεια τῶν παραπάνω κακόδοξων ἀντιλήψεων ἀποτελεῖ, ἐπίσης, ὁ πλανεμένος ἰσχυρισμός τῶν ἐν λόγω ὁμάδων, ὅτι τό μόνο ἔγκυρο καί θεμιτό βάπτισμα, εἶναι τό βάπτισμα πού τελεῖται ἀποκλειστικά στό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ὁποιαδήποτε μορφή ἀναφορᾶς στό

μυστήριο τῆς Ἁγ. Τριάδας ἀποτελεῖ γιά τίς ἀντριαδικές Πεντηκοστιανές ομάδες ὁμολογία «Τριθεΐας», ἀντίληψη, λέγουν, ἀδιανόητη γιά τά βιβλικά δεδομένα καί γιά τό βιβλικό τρόπο σκέψης.

3. Κριτικές ἐπισημάνσεις.

Δέν ὑπάρχει ἴχνος ἀμφιβολίας, ὅτι οἱ σύγχρονες ἀντριαδικές Πεντηκοστιανές ἀντιλήψεις ἀποτελοῦν ἀναβίωση κατά τή διάρκεια τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα τοῦ ἀρχαίου Τροπικοῦ Μοναρχιανισμοῦ (Modalismus) καί ἰδιαιτέρως τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Σαβέλλιου. Τοῦτο μάλιστα καθίσταται πιό σαφές, καθῶς ὑπάρχουν ὄχι μόνο παραπλήσια ὁρολογία καί προσέγγιση ἀλλά καί ἐκπληκτικῆς ὁμοιότητος ἀναλογίες, ὡς πρός τόν τρόπο κατανόησης τῶν ἄλλων δύο προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδας. Οἱ ἀντριαδικοί Πεντηκοστιανοί ἀποτελοῦν ἕνα ἀκόμα ἀπό τούς τελευταίους κρίκους τῆς ἀλυσίδας τῶν διαφόρων ἀντριαδικῶν αἱρέσεων πού ἐμφανίστηκαν μέσα στήν ἱστορία.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Γιά τούς ἀντριαδικούς Πεντηκοστιανούς βλ. W. Hollenweger, *Enthusiastisches Christentum. Die Pfingstbewegung in Geschichte und Gegenwart*, 1969, σσ. 30-31, 347-348. E. Calvin Beisner, *Jesus Only Churches*, 1998. D. Reed, *Oneness Pentecostalism*, στό *The New International Dictionary of*

Pentecostal- and Charismatic Movements, 2002, σσ. 933-950. L. A. Nichols - G. A. Mather - A. J. Schmidt, *Encyclopedic Dictionary of Cults, Sects and World Religions*, 2006, σσ. 221- 225. A. Anderson, *An Introduction to Pentecostalism*, 2007³, σσ. 47- 51.

Ἡ εἴσοδος τῶν γυναικῶν στό ναό «έν ρύσει αἵματος» (Β')

Παναγιώτη Ἰ. Μπούμη,
Ὁμ^τ. Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

1. Εἰσαγωγικά

Στό ἄρθρο αὐτό θά ἐγκύψουμε στο θέμα τῆς ἐρμηνείας καί ἐφαρμογῆς τῶν ἰ. κανόνων μέ ἀφορμή τήν ἐξέταση δύο κανόνων πού «σκανδαλίζουν» πολλούς χριστιανούς, ἐπειδή τάχα δέν συνάδουν μέ τήν ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία. Αὐτούς τοὺς ὁποίους μερικοί προβάλλουν, γιά νά ἐνισχύσουν τήν ἀποψή τους περί ἀναποτελεσματικότητας τῶν ἰ. κανόνων, λέγοντας: «Οἱ ἀπαγορεύσεις τῆς θείας μετάληψης γιά τίς γυναῖκες κατά τήν ἔμμηνη ρύση, πού θεσπίζουν οἱ κανόνες 2 τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας καί 7 τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας, δέν συνάδουν μέ τήν ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία». Καί τίθεται τό ἐρώτημα: Γιατί «δέν συνάδουν μέ τήν ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία»; Προσέξαμε, ποιό εἶναι τό περιεχόμενό τους καί ἐξετάσαμε τά πράγματα ἀντικειμενικά καί ἀπό κάθε πλευρά, προτοῦ ἀποφανθοῦμε; Ἐξάλλου, ποιός καθορίζει τήν ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία; Δέν τήν καθορίζουν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἡ Ἀγ. Γραφή καί οἱ ἀποφάσεις (ὄροι καί κανόνες) τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί οἱ κανόνες πού ἐπικυρώθηκαν ἀπό αὐτές;

2. Ὁ ἀδίκως ἐπικρινόμενος β' καν. Διονυσίου Ἀλεξανδρείας

Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι δέν ἔχει ἐρευνηθεῖ ἐπαρκῶς καί ἐπιμελῶς τό θέμα, καί γι'

αὐτό προβάλλεται τό ἐξής: «Εἶναι ὄντως ἀποκαλυπτικό ὅτι καί ὁ Ζωναράς καί ὁ Βαλσαμών στήν ἐρμηνεία τοῦ κανόνα 2 τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας ξεκινοῦν τόν σχολιασμό τους μέ τίς “ἐβραϊδες” γυναῖκες, παραγνωρίζοντας ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀπέρριψε κατηγορηματικά τίς περί ἀκαθαρσίας ἰουδαϊκές ἀντιλήψεις».

Στή συνέχεια παραθέτουμε τό κείμενο τοῦ ἐν λόγῳ κανόνα: «Περί δέ τῶν ἐν ἀφέδρω γυναικῶν, εἰ προσῆκεν αὐτάς οὕτω διακειμένας, εἰς τόν οἶκον εἰσεῖναι τοῦ Θεοῦ, περιττόν καί τό πυνθάνεσθαι νομίζω· οὐδέ γάρ αὐτάς, οἶμαι, πιστάς οὔσας καί εὐλαβεῖς, τολμήσειν οὕτω διακειμένας, ἢ τῇ τραπέζῃ τῇ ἁγίᾳ προσελθεῖν, ἢ τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ προσάψασθαι· οὐδέ γάρ ἡ τήν δωδεκαετῆ ρύσιν ἔχουσα πρὸς τήν ἴασιν ἔθιγεν αὐτοῦ, ἀλλά μόνου τοῦ κρασπέδου· προσεύχεται μὲν γάρ ὅπως ἂν ἔχη τις καί ὡς ἂν διάκηται μεμνησθαι τοῦ Δεσπότου, καί δεῖσθαι βοηθείας τυχεῖν, ἀνεπίφθονα εἰς δέ τά ἅγια, καί τά ἅγια τῶν ἁγίων, ὁ μή πάντῃ καθαρὸς καί ψυχῇ, καί σώματι, προσίεναι κωλυθήσεται».

Κατηγοροῦνται οἱ Ζωναράς καί Βαλσαμών ὅτι «παραγνωρίζουν» τήν ἀπόρριψη ἀπό τόν Ἰησοῦ τῶν ἰουδαϊκῶν περί ἀκαθαρσίας ἀντιλήψεων, ἐπειδή «ξεκινοῦν τόν σχολιασμό τους μέ τίς “ἐβραϊδες” γυναῖκες». Ὡς ἐπιστήμονες ἴσως ἦσαν ὑπο-

χρεωμένοι νά ανατρέξουν καί στό παρελθόν, στήν περίοδο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Μόνο πού ἔπρεπε καί αὐτοί καί ὄλοι μας νά διακρίνουμε τά πράγματα καλλίτερα καί εὐρύτερα καί «εἰς μήκος χρόνου», ὅπως ὑποδεικνύει καί ὁ κανόνας. Νά διακρίνουμε καί τόν καιρό, γιά τόν ὁποῖο μιλοῦν οἱ κανόνες, καί νά προσέξουμε τή διατύπωση τοῦ κειμένου τους, ἢ ὁποῖα ἔχει ἐπηρεαστεῖ ἀπό αὐτόν τόν διαφορετικό καιρό. Γιατί ὁ κανόνας δέν μιλάει ὡς παλαιός ἄτεγκτος καί σκληρός ἀνθρώπινος νόμος, ἀλλά ὡς θεῖος καί φιλόανθρωπος κανόνας, ἐπηρεασμένος ἀπό τήν καινούρια («καινή») ἀγιογραφική ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία.

Γι' αὐτό πρέπει ἰδιαιτέρως νά προσέξουμε καί νά ἀξιολογήσουμε δεόντως τό γεγονός ὅτι ὁ κανόνας δέν χρησιμοποιεῖ τό ἄτεγκτο «δεῖ», ὅπως πράττει ὁ νομικός μοναχός Ἰωάννης Ζωναρᾶς καί ὁ ἐν πολλοῖς συμφωνῶν μέ αὐτόν Θεόδωρος Βαλσαμών, ἀλλά χρησιμοποιεῖ τό «κωλύεται» καί πιό συγκεκριμένα τόν μέλλοντα «κωλυθήσεται». Πράγματι ὁ Ζωναρᾶς γράφει: «Ἐρωτηθεῖς δέ ὁ Πατήρ οὗτος (ὁ Διονύσιος Ἀλεξανδρείας) περί τῶν πιστῶν γυναικῶν, εἰ χρή ταύτας, ὅτε ἡ τῶν ἐμμήνων ῥύσις αὐταῖς ἐνοχλεῖ, εἰσιέναι εἰς ἐκκλησίαν, ἀπεκρίθη, μή δεῖν» (ἀξιοσημείωτη πάντως εἶναι ἡ χρήση τοῦ «ἐνοχλεῖ»), καί καταλήγει: «Εἰς ναόν δέ Θεοῦ εἰσιέναι, ἢ μεταλαμβάνειν αὐτάς τῶν ἁγιασμάτων, οὐ δεῖ» (Ράλλη - Ποτλή, *Σύνταγμα*, τόμ. Δ', σσ. 7-8). Βλέπουμε δηλ. τόν Ζωναρᾶ μετά ἀπό μικρῆ ἐπιφυλακτικότητα - διστακτικότητα (πρβλ. τό «μή δεῖν» = νά μήν πρέπει) ἀκολούθως νά γίνεται πιό κατηγορηματικός (πρβλ. τό «οὐ δεῖ»), ἴσως ἐπειδή ἀναφέρει καί τό «μεταλαμβάνειν».

Παρόμοια τάση καί θέση παρατηροῦμε καί στόν Βαλσαμών. Αὐτός γράφει:

«Ἐρωτηθεῖς οὖν ὁ ἅγιος περί τῶν πιστῶν γυναικῶν, εἰ χρή ταύτας, ὅταν ὑπό τῶν ἐμμήνων ὀχλῶνται (ἀξιοσημείωτο πάλι καί αὐτό) εἰσιέναι εἰς ἐκκλησίαν, ἀπεκρίθη μή δεῖν τοῦτο γίνεσθαι». Καί ἐπανέρχεται πιό κατηγορηματικά: «Εἰς ναόν δέ Θεοῦ εἰσιέναι, ἢ μεταλαμβάνειν αὐτάς τῶν ἁγιασμάτων, οὐ δεῖ» (Ράλλη - Ποτλή, *Σύνταγμα*, τόμ. Δ', σ. 8). Βεβαίως μετά τήν παράθεση αὐτῶν ὁ Βαλσαμών φαίνεται νά ἐπιχειρεῖ νά μετριάσει μέ τρόπο καί διά μερικῶν περιστάτικῶν ἢ περιπτώσεων ἀνάγκης τό ἀπόλυτο τῆς ἀπαγορεύσεως, σάν κάτι νά μήν «τοῦ πῆγαινε καλά». Δέν ἀξιολόγησε ὅμως οὔτε ἀξιοποίησε ἐπαρκῶς καί αὐτός τό «κωλυθήσεται».

Ἐπειδή ὁ ἄλλος μέγας βυζαντινός κανονολόγος Ἀριστηνός δέν ἀσχολεῖται ἰδιαιτέρως μέ τό σχολιασμό αὐτοῦ τοῦ κανόνα, ἐρχόμαστε στόν ἅγιο Νικόδημο τόν Ἀγιορείτη. Ὁ τελευταῖος ἐπιτυχῶς καί εὐτυχῶς, ἄν καί μοναχός, σχολιάζει τά πράγματα ἀκόμη μέ μεγαλύτερη κατανόηση καί εὐρύτητα, λέγοντας: «Αἱ γυναῖκες ἐν τοῖς καταμηνίοις αὐτῶν εὐρισκόμεναι... ἄν ἔχωσι τήν πρόπουσαν εὐλάβειαν εἰς τά θεῖα, θέλουν ἐμποδισθῆ ἀπό λόγου των, καί δέν θέλουν τολμήσει ποτέ νά πλησιάσουν εἰς τήν ἁγίαν Τράπεζαν... Διότι, δύνανται νά ἐνθυμηθοῦν καί τήν αἰμορροοῦσαν ἐκείνην γυναῖκα (πού ἀναφέρει ἡ Ἀγ. Γραφή, στό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, 9, 20 ἐξ.), ἢ ὁποῖα διά τήν ῥύσιν τοῦ αἵματός της δέν ἐτόλμησεν ἀπό πολλήν εὐλάβειαν νά πιάσῃ τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά μόνον τήν ποδίαν τοῦ ἱματίου του» (*Πηδάλιον*, σσ. 548-549).

Ἐδῶ βλέπουμε ὅτι ὁ ἅγιος Νικόδημος (ἀρχίζει νά) διακρίνει καί δίνει μιᾶ ἄλλη διάσταση καί βαρύτητα στή συνείδηση καί τήν κρίση (πρβλ. τό «ἀπό λόγου των») τῶν

ἴδιων τῶν γυναικῶν καί στήν ἐνδεχόμενη ἐπιφυλακτικότητα τους, ὅταν μάλιστα αὐτές ἀναλογίζονται καί τή στάση τῆς αἰμορροούσας γυναίκας, τήν ὁποία ἀναφέρει ἡ Καινή Διαθήκη. Διότι, ὅπως λέει καί ὁ β' κανόνας τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, «εἰς δέ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὁ μή πάντῃ καθαρὸς καί ψυχῇ καί σώματι κωλυθήσεται».

Ἀλλά μιά καί ἐπανήλθαμε πάλι στό «κωλυθήσεται», πρέπει νά προσέξουμε καί νά τοῦ προσγράψουμε τή δυνατότητα πού μᾶς προσφέρει γιά μιά φιλόνηρωτη ἀντιμετώπιση τοῦ «ὀχληροῦ» αὐτοῦ προβλήματος τῶν γυναικῶν. Εἶναι, λοιπόν, γιά μᾶς ἀξιόσημῆ τὸ γεγονός ὅτι ὁ β' κανόνας τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀλεξανδρείας χρησιμοποιεῖ τὸ μέλλοντα χρόνο «κωλυθήσεται» (μπορεῖ νά ἐμποδιστεῖ ἀπὸ κάποιον, ἴσως καί ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τῆς) «προσιέναι εἰς τὰ ἅγια» καί ὄχι τὸν ἐνεστώτα «κωλύεται» (αὐτοδικαίως, αὐτομάτως, ἄνευ ἀντιρρήσεως ἢ ἐξαιρέσεως). Τὸ φαινόμενο αὐτὸ μᾶς παρέχει τὸ δικαίωμα νά ἐννοήσουμε ὅτι ἀφήνει καί τὸν ἀρμόδιο κληρικό ἢ τήν ἀρμόδια ἐκκλησιαστικὴ σύνοδο γενικότερα

στό μέλλον νά κρίνει καί νά ἀποφασίζει ἐκάστοτε, ἂν θά ἀπαγορεύει στήν ἐν λόγῳ γυναίκα τή Θεία Κοινωνία, ἐφ' ὅσον «διακρίνεται» (= ἀμφιβάλλει) γιά τήν καθαρότητα τῆς, ἢ θά τῆς ἐπιτρέπει νά κοινωνήσῃ γιά διάφορους λόγους. Αὐτοὶ οἱ λόγοι μπορεῖ νά ἀνάγονται σέ λόγους οἰκονομίας («κατ' οἰκονομίαν»), π.χ. ἔνεκα ἐπικινδύνου νοσήματος «καί τήν διακοπήν τῆς ζωῆς ἀπειλοῦντος» (Βαλσαμών, βλ. Ράλλη - Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, τόμ. Δ', σ. 9), ὅπως καί ἔνεκα μακρινοῦ ταξιδίου, ἢ σέ λόγους ἐπιστημονικῆς γνωσιολογίας, π.χ. ἔνεκα νεωτέρων βιολογικῶν - ἰατρικῶν ἐξελίξεων.

Ἐδῶ βλέπουμε δηλ. καί τήν ἀξία καί τή σημασία πού μπορούμε νά δώσουμε στήν καλλιεργημένη συνείδηση τῆς γυναίκας, τοῦ ἀνθρώπου γενικότερα, ἢ ὁποία, ὅπως λέει καί ὁ ἅγιος Νικόδημος, «ἀπὸ λόγου τῆς» μπορεῖ νά λάβῃ τήν α' ἢ β' θέση - ἀπόφαση, ὅπως καί στήν ἀληθινὴ ἐπιστημονικὴ γνώση περὶ τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματός του. Μήπως, λοιπόν, ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω μπορούμε νά διακρίνουμε μιά πράγματι ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία;

(Συνεχίζεται)

Κάποιοι από τούς ἱερεῖς τῶν χωριῶν... (Ἀνώνυμο Συναξάρι, ὠστόσο ἀληθινό)

Πρωτ. Κωνσταντίνου Καλλιανού,
Ἐφημ. Ἱ. Ν. Ἁγίου Παντελεήμονος Σκοπέλου, Ἱ. Μ. Χαλκίδος

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ἦταν μικρό, μέ λίγες ψυχές βασανισμένες καί χτυπημένες ἀπό τήν ἀνέχεια καί τούς σεισμούς. Μικροκαμωμένα ἦταν καί τά σπίτια, μέ λιγοστές ἀνέσεις, στενές κάμαρες κι ἀβάσταχτο πόνο πού φωλιάζε, ἐκτός ἀπό τίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων, καί στίς γωνιές τους, μαζί μέ τούς ἴσκιους καί τίς θαμπές τίς εἰκόνες, τίς σταλμένες ἀπ' τό χτές. Εἰκόνες συντροφευμένες ἀπό τίς ἄυλες τίς Μορφές τῶν Προγόνων.

Ἐκεῖ ἐφημέρευε σέ χρόνους καί καιρούς δύσκολους, καχεκτικούς, φορτωμένους μέ θλίψη καί μαράζι, φτώχεια κι ἀνέχεια, ἕνας ἀπλοϊκός παπάς, ἔντιμος καί εὐλαβής. Ὅχι, δέν εἶχε τήν κατασπασήν τοῦ παπά-Θανάση, πού μνημονεύει ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, στό βιβλίό του, “Ὁ ἱερεὺς τοῦ χωριοῦ”, οὔτε καί τήν εὐστροφία του. Εἶχε ὅμως ἕνα ἄλλο, κι ἄγνωστο σέ πολλούς, προνόμιο, τό νά νοτίζει μέ δάκρυα τίς σελίδες, ὅταν διάβαζε τά Εὐαγγέλια τῶν Παθῶν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά καί νά ἀναλύεται, πάλι μέχρι δακρῶν, ὅταν ἔβλεπε μικρό παιδί, ἄρρωστο. Τό ὄνομά του; Αὐτό δέν ἔχει σημασία. Γιατί δέν εἶναι ὄνομα πού ἔχει κληροδοτήσει ἔργο ἐπιφανές καί ἄλλες περγαμηνές... Δηλαδή αὐτά πού ἐπιζητεῖ ὁ κόσμος. Γιά νά χειροκροτήσει, νά πεῖ πέντε κουβέντες –περίπου ἐπαινετικές– καί μετά νά σωπάσει.

Νά σωπάσει παντοτεινά... Ὅστόσο, τό μόνο βέβαιο εἶναι πῶς ὁ ἴδιος βρίσκεται, μαζί μέ τή χορεία ἀπειροάριθμων συλλειτουργῶν τοῦ «Ἵποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου ... διά τήν μαρτυρίαν» (Ἀποκ. 6, 9), τήν ὁποία ἔδωσε. Κι αὐτό τελικά εἶναι πού ἔχει καί τή σημασία του...

Πολλοί ἦσαν ἐκεῖνοι πού τόν περιγέλασαν, τόν καταφρόνησαν, τόν ὑποτίμησαν. Κι ἐκεῖνος μάζευε τούς καημούς, τά φαρμάκια, τίς ὑποχρεώσεις, τίς φόρτωση πάνω στό μικρό κι ἄκακο γαῖδουράκι του, πού τόν συνόδευε μέ τίς ὅποιες καιρικές συνθήκες στά ἱερατικά του καθήκοντα, καί κινούσε σιωπηλός γιά τό ἄλλο τό χωριό ὅπου ἔμενε. (Κι ἐκεῖ μήπως λίγοι καημοὶ τόν περίμεναν; Τά κορίτσια μεγάλωναν κι ἔπρεπε ν' ἀποκαταστηθοῦν ὁ ἕνας γιός σπούδαζε, ὁ ἄλλος στήν ξενιτιά, τά ἐγγόνια περίμεναν κι αὐτά...).

Λειτουργοῦσε ἄψογα. Μέ προσεχτικές καί συμμαζεμένες κινήσεις, καλή καί ἤρεμη ἀπαγγελία τῶν εὐχῶν, δίχως θεατρνισμούς. Ὅπως ἐπίσης καί ἔψαλλε θαυμάσια. Ἀλησμόνητα θά μείνουν ἐκεῖνα τά Δοξαστικά τῶν Αἰῶν, καθώς καί τό γνωστό Τροπάριο τῆς Κασσιανῆς. Κρατοῦσε δέ τό ὕφος τό εὐκατάλυκτο τοῦ Ἁγίου Ὅρους, ὅπου εἶχε διδαχτεῖ τήν ἱερή ἐκκλησιαστική μουσική.

Ὅταν πήγαινε ἐπισκέψεις σέ σπίτια, κυρίως γνωστῶν του ἐνοριτῶν, γιά κέρασμα

προτιμοῦσε λίγο καλό μαῦρο κρασί –ό τόπος εἶχε ἄφθονα τότε καί καλά κρασιά– κι ἓνα κομμάτι ζυμωτό ψωμί. Βουτοῦσε τό ψωμί στό κρασί καί στυλωνόταν. Τό καλοκαίρι πάλι τοῦ ἄρεσε τό φρέσκο, κρύο νερό ἀπό τή βρύση μέ τό γλυκό τό βύσινο. Οἱ ἐνοριῖτες του τό ξέρανε καί πάσχιζαν νά τόν εὐχαριστήσουν. Αὐτά δέ πού γράφω δέν εἶναι λόγια φαντασίας, ἀλλά γεγονότα πού ἔζησα κοντά του. Θυμᾶμαι ἀκόμα τό δροσερό τό κέρασμα τῆς θειᾶς τῆς Ἄννας ἀπολείτουργα, ἀνήμερα τῆς Παναγίας πού γιόρταζε ὁ γιός της, μέ κεῖνο τό θεσπέσιο βύσινο καί τό κρύο νερό ἀπό στάμνα φρεσκογεμισμένη ἀπό τήν πηγγή. Ὅπως καί τή γιαιά μου πού μόλις ἐρχόταν ὁ παπάς στό σπίτι, τοῦ ἐτοίμαζε σέ καλό ποτηράκι τό κέρασμα καί μέσα σέ πιατάκι πρόσθετε μιὰ καλή “κόρα” ψωμιού. Κι ἐκεῖνος εὐχόταν καί εὐλογοῦσε...

Στό ἱερό Βῆμα κάθε Κυριακή καί γιορτή, ἰδιαίτερα δέ τή Μεγάλη Ἑβδομάδα μαζευόμασταν πολλά παιδιά γιά νά βοηθήσουμε, ὅμως κάποιιοι ἀπό μᾶς καί γιά νά πειράξουν τόν παπά. Κι ἐκεῖνος σπάνια μᾶς μάλωνε... Ἄφοῦ σχεδόν πάντα ἦταν σιωπηλός καί συμμαζεμένος. Γιατί μόνον Ἐκεῖνος πού διακονοῦσε γνώριζε τό σταυρό πού ἔφερε ὁ Γέροντας. Μέ βαθύ πόνο μέσα του καί πολλές φορές μέσα σέ κλίμα μοναξιᾶς, παιδεμοῦ, ἀφοῦ δούλευε καί στά χτήματά του, ἀλλά καί ἐμπαιγμοῦ ἀπό κάποιους πού νιώθανε πιό βολικά νά ὑποτιμοῦν τόν ἄλλο. Ἔστω κι ἂν αὐτός ἦταν ὁ παπάς τους...

Ἐπάρχουν πολλά τεκμήρια ἀπό τόν πολυχρόνιο, ὄντως, βίο του. Ὅμως ἐδῶ θ’ ἀρκεστῶ νά καταθέσω κάποιες γραμμές ἀπό μιὰ ἐπιστολή πού ἔστειλε στόν σπου-

δαστή καί ὑποψήφιο κληρικό γιό του. Ἐπιστολή γραμμένη ἐδῶ καί ἐξηνταπέντε περίπου χρόνια, μέ πατρική ἀντίληψη, σοβαρότητα, γνήσιο ἱερατικό ἦθος καί συμβουλευτικό χαρακτήρα.

Παραθέτω ἓνα τμήμα της «εἰς τιμὴν καὶ μνήμην...», ὅπως εἶναι στό πρωτότυπο.

«... Εἶμεθα πολὺ εὐχαριστημένοι πού ἔχεις ἀδελφικὴν φιλίαν καὶ ἀγάπην μέ τούς συμμαθητάς σου καὶ ὅτι ἀλληλοβοηθεῖσθε... καθότι θεῖος προορισμός ὄν ἐπιθυμεῖτε τοιούτως ἐπιβάλλεται ὑμῖν, ἵνα ἐκπληροῖτε ὡς μέλλοντες λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου. Οἱ κληρικοὶ ὠφείλουσι εἰς τὴν κοινωνίαν νά εἶνε τό φῶς, “ἵνα βλέπωσι οἱ ἄνθρωποι τά καλά αὐτῶν ἔργα καὶ δοξάζωσιν τόν Πατέρα ἡμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς”. Ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ λέγει “οὕτω λαμψάτω τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τά καλά ἔργα καὶ δοξάζωσι τόν Πατέρα ἡμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς”».

Τό θεῖον ἀξίωμα τοῦ ἱερέως εἶνε ἀσυγκρίτως ὑψηλόν καί ἱερόν ἀπό τά ἄλλα κοσμικά ἐπαγγέλματα. “Μετάδος τάς εὐχάς μου εἰς τούς εὐεργέτας ἱεροδιδασκάλους σου...”.

Ποιός ξέρει, ἴσως ἐμεῖς οἱ νεότεροι καί πιό καταρτισμένοι, πού ξέρουμε νά χειρίζομαστε καλύτερα τό λόγο, νά θηρεύουμε μέ προσοχή τίς λέξεις (μὴν ἀστοχώντας, ὡστόσο, πίσω ἀπ’ αὐτές νά κρύβουμε τίς ρομφαῖες τῆς ἐμπάθειας ἢ τῆς κενοδοξίας), γιά νά ἐντυπωσιάσουμε, νά κατορθώσουμε νά διδαχτοῦμε ἀπό τόν ὀλιγογράμματο αὐτόν παπά εἰλικρίνεια, γνήσιο ἐκκλησιαστικό ἦθος καί προπάντων ἀπλότητα.

Ἡ ἁγία Χίλντα, ἡ πνευματική μητέρα τῆς ὀρθόδοξης Ἀγγλίας*

Ἐπιμέλεια: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη

Η ΑΓΙΑ ΧΙΛΝΤΑ ἦταν στενή συγγενής τοῦ βασιλέα Ἔντουιν τῆς Νορθουμβρίας, ἐνός ἀπό τά ἐπτά βασιλεία στά ὁποῖα ἦταν διαιρεμένη ἡ Ἀγγλία τόν 7^ο αἰῶνα, τήν ἐποχή πού ἔβγαινε ἀπό τήν ειδωλολατρία. Εἶχε λάβει τό ἅγιο Βάπτισμα χάρη στό κήρυγμα τοῦ ἁγίου Παυλίνου. Ὁ ἅγιος Αἰντάν [+651, 31 Αὐγ.], ἐπίσκοπος τῆς μοναστικῆς νήσου Λίντσαφρνε, τό κέντρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τήν ἐποχή ἐκείνη στά βρετανικά νησιά, τῆς παραχώρησε μία μικρή γαιοκτησία, ὅπου γιά ἓνα χρόνο ἄσκησε τόν μοναχικό βίο ἐπικεφαλῆς μίας μικρῆς ομάδας παρθένων. Ἀφοῦ δοκιμάστηκαν ἔτσι γρήγορα τά τάλαντά της στήν πνευματική καθοδήγηση, τῆς ἀνατέθηκε ἡ ἡγουμενία μίας μεγάλης μοναχικῆς ἀδελφότητος στή Μονή τοῦ Χάρτλπουλ καί ἐννέα χρόνια μετά, τό 657, ἱδρυσε τή Μονή τοῦ Χουίτμπυ.

Στά τριάντα ἔτη τῆς ἡγουμενίας της στά δύο τοῦτα μοναστήρια, ἡ ἁγία ἐπέδειξε ἀξιοθαύμαστη ἰκανότητα, ὄχι μόνον στή διεύθυνση τῶν γυναικείων ἀδελφοτήτων της, ἀλλά καί στή διοίκηση ἐνός ἀνδρικοῦ μοναστηριοῦ πού ἦταν προσαρτημένο στό Χουίτμπυ, ὅπως συνέβαινε τήν ἐποχή ἐκείνη, καί τό ὁποῖο χάρη σέ αὐτήν ἔγινε πραγματικό κέντρο

ἐκπαιδεύσεως πολλῶν ἱεραποστόλων καί ἁγίων ἐπισκόπων.

Βασιλεῖς, πρίγκιπες, ὁ ἐπίσκοπος Αἰντάν καί ὅλος ὁ λαός προσέφευγαν στήν ἁγία Χίλντα γιά νά λάβουν τίς συμβουλές καί τίς πνευματικές ὁδηγίες της. Θεωροῦνταν ὡς ἡ ἀληθινή πνευματική μητέρα τῆς χώρας. Ἀφοῦ γιά πολλά χρόνια ὁδήγησε ἔτσι πολλές ψυχές πρὸς τόν Κύριο, δοκιμάστηκε ἐν συνεχείᾳ γιά ἔξι χρόνια ἀπό σκληρή ἀρρώστια, συνεχίζοντας ὡστόσο τήν πνευματική της καθοδήγηση. Τό ἔβδομο ἔτος αὐτοῦ τοῦ μαρτυρίου της, στίς 17 Νοεμβρίου τοῦ 680, σέ ἡλικία 66 χρόνων, συγκέντρωσε τίς πνευματικές θυγατέρες της, μετέδωσε σέ αὐτές τίς τελευταῖες της ὁδηγίες γιά ἀγάπη καί παρέδωσε μέ χαρά τήν ψυχή της στόν Κύριο. Ἡ ἁγία Χίλντα ὑπῆρξε, μέ τήν ἁγία Ἐμπα τοῦ Κόλντινγκχαμ [25 Αὐγ.], μία ἀπό τίς μεγάλες μορφές τοῦ νέου ἐκείνου ἀγγλοσαξωνικοῦ χριστιανισμοῦ καί προσφέρει ἓνα σπάνιο παράδειγμα μίας πνευματικῆς μητέρας πού ἔλαβε ἀπό τόν Θεό τό χάρισμα νά ὁδηγεῖ ὄχι μόνον μοναχές, ἀλλά καί μοναχοῦς, ἀκόμη δέ καί ἐπισκόπους· γιατί οὐκ ἔστι ἄρσεν καί θῆλυ· πάντες γάρ ὑμεῖς εἶστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ (Γαλ. 3, 28).

* Νέος Συναξαριστής τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ὑπό ἱερομονάχου Μακαρίου Σιμωνοπετρίτου, Ἰνδικτος (τ. Γ', σελ. 197-199).

Ἐπιμέλεια: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

«Μὴ θησαυρίζετε θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς», εἶναι ἡ ἐντολὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία του (Ματθ. ΣΤ' 19). Εἶναι κανόνας-ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ Δικαίου καὶ συνεπῶς ἐφαρμόσιμος ἀπὸ τὸ θετικὸ δίκαιο, τὸ δίκαιο ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν Νομοθετικὴ ἐξουσία τοῦ Κράτους. Ὅσο τὸ θετικὸ δίκαιο ἐμπλουτίζεται ἀπὸ τοὺς κανόνες τοῦ θεοῦ δικαίου, τοῦ φυσικοῦ δικαίου, δηλαδή, ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἀπὸ τοὺς ἠθικούς κανόνες, ἀπὸ τὴν ἠθική, τόσο τέλειο γίνεται. Πράγματι, πολλές φορές, τὸ θετικὸ δίκαιο γιὰ νὰ συμπληρώσει τοὺς κανόνες του, παραπέμπει στὰ παραγγέλματα τῆς ἠθικῆς, τὰ ὁποῖα ἔτσι μεταβάλλονται σέ κανόνες τοῦ θετικοῦ δικαίου καὶ ἐξοπλίζονται μὲ ἐξαναγκαστικότητα. Ἐπὶ παραδείγματι, ὑπάρχουν διατάξεις νόμων ποῦ παραπέμπουν ρητὰ στὰ «χρηστά ἦθη» (Α.Κ. 159, 178, 281 κ.ἄ). Ἔτσι τὰ χρηστά ἦθη, τὰ ὁποῖα εἶναι κανόνες τῆς ἠθικῆς, ἀποκτοῦν ἰσχύ νόμου καί, συνεπῶς, τὴν ὑποχρεωτικότητα καὶ ἐξαναγκαστικότητα ποῦ χαρακτηρίζουν τοὺς κανόνες τοῦ θετικοῦ δικαίου. Τὰ χρηστά ἦθη, ὅμως, ἔχουν ἀναχθεῖ καί σέ συνταγματικὸ κανόνα (ἄρθρο 5 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος) καὶ ἔτσι ἔχουν ὑπερνομοθετικὴ-συνταγματικὴ ἰσχύ. Ἐπίσης τὸ θετικὸ δίκαιο παραπέμπει ρητὰ σέ ὀρι-

σμένους κανόνες ἐθιμοτυπίας, τοὺς ὁποῖους ἔτσι μεταβάλλει σέ κανόνες τοῦ θετικοῦ δικαίου, οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν ὑποχρεωτικά, τὴν ἐξωτερικὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως οἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 200, 288, 388 τοῦ Α.Κ., οἱ ὁποῖες παραπέμπουν στὴν «καλὴ πίστη» καὶ στὰ «συναλλακτικὰ ἦθη», δηλαδή, στοὺς κανόνες εὐγενείας, εὐπρέπειας καὶ ἀβρότητας ποῦ κρατοῦν στίς συναλλαγές.

Οἱ νόμοι τῆς φύσεως καὶ τῆς ἠθικῆς θεωρήθηκαν ταυτόσημοι. Οἱ κανόνες –οἱ ἐντολές– οἱ παραινέσεις τοῦ θεοῦ δικαίου εἰσχωροῦν στὴν ἠθική, στὴν ὁποία κρατεῖ ἡ λογικὴ καὶ στό φυσικὸ δίκαιο, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπαύγασμα τῆς φύσεως. Τὸ θεῖο δίκαιο καταξιώνει τὴν ἠθική, τὸ φυσικὸ δίκαιο καὶ περισσότερο τὸ θετικὸ δίκαιο, καθιστώντας ἐλεύθερη καὶ εὐγενῆ τὴν κοινωνικὴ συμβίωση τῶν ἀνθρώπων. Ὁ καθαρὸς καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος τῆς ἠθικῆς συνυπάρχουν, ἐν πολλοῖς, πρὸς τὴν τελειότητα τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ δικαίου. Ἔτσι ἡ δευτέρη μεγάλη ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ Δικαίου «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σὲ αὐτόν» (Ματθαίου κβ' 40) θεωρεῖται καὶ ὡς ἠθικός κανόνας.

Ὑπάρχει, συνεπῶς, μία ἄρμονία μεταξύ φυσικοῦ δικαίου, ἠθικῆς καὶ θεοῦ δικαίου, ἡ ὁποία πρέπει νὰ συνέχει καὶ τὸ θετικὸ δίκαιο, μὲ πρώτη ἐκδήλωσή της

τήν ἐφαρμογή του καί ἀπό τούς ἰδίους τούς νομοθέτες γιά νά μή ἄλλως χαρακτηρίζεται ὡς αὐθαιρεσία. Αὐτή ἡ δεσμευτικότητα τοῦ δικαίου καί γιά τόν νομοθέτη χαρακτηρίζεται ἀπό τό Θεῖο Δίκαιο ὅτι ἀποτελεῖ τόν νόμο καί τούς προφῆτες «πάντα ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι οὕτω καί ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς» (Ματθαῖον ζ' 12). Γενικά ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ Δικαίου εἶναι νά γίνουν οἱ ἄνθρωποι τέλειοι «ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειος ἐστίν» (Ματθαίου ε' 48).

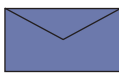
Ἡ ἐντολή τοῦ Θεοῦ Λόγου καί Δικαίου «Μή θησαυρίζετε θησαυρούς ἐπί τῆς γῆς» εἶναι πράγματι ἀληθῆς καί αἰώνια. Ἀποδίδει τήν προσωρινότητα καί τό ἀκαθόριστο τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων καί κάθε ὀργανισμοῦ, τήν διαρκῆ μετάλλαξη καί μεταβολή τῶν ὄντων «τά πάντα ρεῖ καί οὐδέν μένει» (Ἡράκλειτος). Μία ἐπίσκεψη σέ νοσοκομεῖα καί νεκροταφεῖα ἀποτελεῖ καί μία ἔντονη ὑπόμνηση τῆς προσωρινότητας καί τῆς ματαιότητας τοῦ βίου. Βέβαια, γιά τόν συνετό, τόν μέσο, τόν σώφρονα ἄνθρωπο, γιά τόν ἄνθρωπο πού ἀποτελεῖ τήν συντριπτική πλειοψηφία. Ἡ θεία ἐντολή «μή θησαυρίζετε θησαυρούς ἐπί τῆς γῆς», θησαυρούς μέ τήν ἔννοια τῶν νομισμά-

των, τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης, τῶν δημοσίων πραγμάτων καί χρημάτων, ἀποτελεῖ τήν ἀντιστροφή στήν παγκόσμια ἀδυναμία καί ἐπιδημία. Ἡ ἀναχαίτισή της, ξεκινᾷ ἀπό τήν οἰκογένεια, ἀπό τό σχολεῖο, σέ ὅλα τά ἐπίπεδά του, ἀπό τήν δημόσια ὑπηρεσία, ἀπό τήν κοινωνία. Πρέπει νά διδάσκεται καί νά βιώνεται ἡ προσωρινότητα τοῦ βίου καί ἡ ἀποχή ἀπό ὅ,τι δέν μοῦ ἀνήκει.

Τό κτίριο τῆς Νομοθετικῆς Ἐξουσίας, τό ὁποῖο συμπυκνώνει τήν ὅλη ἐξουσία τοῦ Κράτους καί ἀποτελεῖ τόν Ναό τῆς Δημοκρατίας, πρέπει νά κοσμεῖται ἀπό τήν θεία ἐντολή «Μή θησαυρίζετε θησαυρούς ἐπί τῆς γῆς».

Κωνσταντῖνος Χρ. Τράκας,

Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνοδίου ἐ.τ.

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Σάν ἱερέας (sic) θά παρακαλοῦσα στό ἐξώφυλλο τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» ἀντί γιά ἀφηρημένη τέχνη καί καραγκιοζάκια, νά βάζατε ἑλληνικά τοπία ἢ ἀρχαιολογικά μνημεῖα, θρησκευτικά ἀντικείμενα, ἀκόμη καί εἰκόνες Ἁγίων τοῦ μηνός.

Εὐχαριστῶ.

π. Ἀντώνιος Κουλούρης, Συνταξιούχος

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ

Επιμέλεια: Σταύρος Τερζής

- Αγίου Νεκταρίου Μητρ. Πενταπόλεως, *Όμιλίες περί μετανοίας, εξομολόγησης και θείας Εύχαριστίας* (απόδοση π. Ήλίας Διακουμάκος), έκδ. Παρρησία, Αθήνα 2011.
- Γανωτή Κωνσταντίνου, *Χάνω τό παιδί μου. Συνοδοιπόροι στην αγωνία του γονιού*, έκδ. Αρχονταρίκι, Αθήνα 2011.
- Γρηγορίου ιερομονάχου, *Μετάνοια και εξομολόγησις*, έκδ. Ίερών Κουτλουμουσιανόν Κελλίων Αγίου Ίωάννου του Θεολόγου, "Άγιον Όρος 2010.
- Του ίδιου, *Τό πάθος του φθόνου*, έκδ. Ίερών Κουτλουμουσιανόν Κελλίων Αγίου Ίωάννου του Θεολόγου, "Άγιον Όρος 2009.
- Ζαμπέλη Γεράσιμου (πρωτοπρ.), *Χριστούγεννα. Ό σαρκωμένος Θεός στην ταλαίπωρη γή των ανθρώπων*, έκδ. Ένοριακού πνευματικού κέντρου Ίερού Ναού Εύαγγελιστρίας Λευκάδος, Λευκάδα 2008.
- Ζάχου Κωνσταντίνου, *Αυτός ό κόσμος είναι λίγος για τον άνθρωπο*, έκδ. Τό περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη 2010.
- Ζησοπούλου Θεοφίλου (άρχιμ.), *Τό μεγαλείο του Σπηλαίου της Βηθλεέμ*, έκδ. Ο.Χ.Α. Λυδία, Θεσσαλονίκη 2009.
- Καρούσου Καλλινίκου (Μητρ. Πρ. Πειραιώς), *Ό Κύριος*, έκδ. Χρυσοπηγή, Αθήνα 2011.
- Κόρμπραν Μάρτζορου, *Στή μέση της έρήμου. Η αναζήτηση μίας εφήβου για νόημα ζωής* (πρόλογος π. Βασίλειος Θερμός), έκδ. Έν πλῶ, Αθήνα 2011.
- Κοφινά Σταύρου (ιερέως), *Χριστουγεννιάτικη θλίψη*, έκδ. Άρμός, Αθήνα 2011.
- Μπαρούση Νικοδήμου (άρχιμ.), *Η μυστική ανάγνωση των ευχών της θείας Λειτουργίας*, έκδ. Τήνος, Αθήνα 2011.
- Πατρίκιου Άντωνίου (έπιμ.), *Άσματική Άκολουθία. Βίος και πολιτεία της Αγίας Ένδόξου Μάρτυρος Άνυσίας της έν Θεσσαλονίκη (30 Δεκεμβρίου)*, έκδ. Ίερού Ναού Αγίου Δημητρίου, Θεσσαλονίκη 2009.
- Σπυριδογιαννάκη Μαίρης, *Μοναστηριακή γαστρονομία από Κρήτη, Νησιά Αιγαίου και Ίταλία*, έκδ. Allegro, Αθήνα 2011.
- Στανιλοάε Δημητρίου (ιερέως), *Η περί Θεού όρθόδοξη χριστιανική διδασκαλία* (μτφρ. π. Κωνσταντίνος Coman, Γιῶργος Παπαεθυμίου), έκδ. Άρμός, Αθήνα 2011.
- Στόλιου Εύθυμίου (Μητρ. Άγγελώου), *Οί άετοί. Όρθόδοξο θεολογικό Άγιολόγιο*, έκδ. Χριστιανική Στέγη Καλαμάτας, 2011.
- Συλλογικός τόμος, *Ημερολόγιο Χριστουγέννων*, έκδ. Άκρίτας, Αθήνα 2011.
- Φάρου Φιλόθεου (ιερέως), *Στου δρόμου τά μισά. Προκλήσεις και προοπτικές στη μέση ηλικία*, έκδ. Άρμός, Αθήνα 2011.
- Ψαριανού Διονυσίου (Μητρ. Σερβίων και Κοζάνης), *Έπί πτερύγων άνέμων*, τόμος Α' (ραδιοφωνικές όμιλίες), έκδ. Νεκτάριος Παναγόπουλος, Αθήνα 2011.

Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΨΑΡΙΑΝΟΥ (†), Μητροπολίτου Σερβίων και Κοζάνης: *Επί Πτερύγων Ανέμων, Ραδιοφωνικές Όμιλίες*, τ. Α', 1983. Έκδόσεις Νεκτάριος Παναγόπουλος, Άθινα 2011. Λογιότατος και μουσικολογιότατος ό μακαριστός Μητροπολίτης Διονύσιος, έχαιρε όσο ζούσε, αλλά και μετά θάνατον έξακολουθει να χαιρει, σεβασμού και πανθομολογούμενης εκτίμησης για την καλλιέργεια, την έντονη πνευματική δραστηριότητα, την σοβαρότητα και τό εκκλησιαστικό ήθος του. Τό βιβλίό που παρουσιάζουμε περιλαμβάνει κείμενα από ραδιοφωνικές όμιλίες του, που αναφέρονται άφ' ενός στον Χριστό και άφ' έτέρου την Έκκλησία, και έρείδονται στην διδασκαλία των Πατέρων της Έκκλησίας. Ό λόγος του εκφράζει τά νοήματα των ευαγγελικών περικοπών όχι με κηρυκτικό - ήθικιστικό τρόπο, αλλά με την αντίληψη της αγάπης του πατέρα που όμιλεί στά παιδιά του από καρδιάς, με βιωμένη γνώση της Διδασκαλίας του Χριστού, έπαγωγικά, ουσιαστικά και αποτελεσματικά, με στέρεη, καλλιεπη και κατανοητή γλώσσα, φροντίζοντας να προσελκύσει αρχικά τον άκροατή (και εκ των ύστερων και τον αναγνώστη) και στη συνέχεια να τον ώφελήσει. Αυτό που τονίζει συχνά είναι ότι ή Έκκλησία ακολουθει πιστά την ευαγγελική διδασκαλία και δέν είναι δυνατόν να την «έκσυγχρονίσει», όπως φωνασκοούν όρισμένοι, διότι έτσι απομακρύνεται από την αλήθεια, χάνει τον σωτηριολογικό της χαρακτήρα.

Ο *Έραϊ Άκολουθίαι και Βίος του έν Άγίους Πατρός ήμών Έπισκόπου Τριμυθούντος Σπυρίδωνος του θαυματουργού πατρός και προστάτου Κερκύρας*. Έπιμέλεια: Πρωτ. Άθανάσιος Χρ. Κοκκινόπουλος, «Άπολύτρωσις», Κέρκυρα 2011. Μέ την συμπλήρωση 1660 έτών από την εκδημία του, ή Χριστιανική Άδελφότης «Η Άπολύτρωσις» της Κέρκυρας, ή όποία έπιδεικνύει έντονη πνευματική δραστηριότητα και με την τακτική έκδοση του όμώνυμου περιοδικού της, παρουσιάζει με έπιμέλεια του προέδρου της Πρωτ. π. Άθαν. Κοκκινόπουλου, σε πολύ φροντισμένη και προσιτή έκδοση, όχι μόνον για ιερείς αλλά και για κάθε πιστό, τίς ιερές Άκολουθίες του Άγίου Σπυρίδωνος (ΙΒ' Δεκεμβρίου, ΙΓ' Ιουλίου, ΙΑ' Αυγούστου, ΙΒ' Νοεμβρίου, Μέγας Παρακλητικός Κανών, Μικρός Παρακλητικός Κανών, Εικοσιτέσσαρες Οίκοι, Έγκώμια, Εύχαι), οι όποιες είχαν τυπωθει για πρώτη φορά τό 1674 στη Βενετία, μαζί με εκείνες των Άγίων Ιάσωνος και Σωσιπάτρου και Άρσενίου Άρχιεπισκόπου Κερκύρας. Σ' αυτά να προσθέσουμε, εκτός από τον Βίο του Άγίου, τά έξαιρετικού ενδιαφέροντος κείμενα «Λόγος Πανηγυρικός εις τον Άγιο Σπυρίδωνα» του Νικηφόρου Θεοτόκη και τό «Ούρανού Κρίσις» του Άθανασίου του Παρίου, καθώς και τά Προλεγόμενα παλαιότερων εκδόσεων (1883, 1951), που προσφέρουν σημαντικά στοιχεία τόσο για τίς εκδόσεις όσο και τίς τύχες του λειψάνου του Άγίου και τίς λιτανείες του. Χρηστική και χρήσιμη έκδοση για ένα δημοφιλή Άγιο της Όρθοδοξίας.

Ἐπιμέλεια: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη

● Μέ ἐπιτυχία πραγματοποιήθηκαν ἀπό τόν Θεοφ. Ἐπίσκοπο Φωτικῆς καί νέο Σεβ. Μητροπολίτη Ζακύνθου κ. Διονύσιο, στίς 31.08.11, τά ἐγκαίνια τοῦ νεοϊδρυθέντος Μορφωτικοῦ Κέντρου Λόγου «Ἀληθῶς» τῆς Ἐνορίας Ὑπεραγίας Θεοτόκου στό Βανάτο τῆς Ζακύνθου, μέ τή συμμετοχή πολλῶν κληρικῶν, λαϊκῶν καί ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος καί τῆς τέχνης, τόσο ἀπό τήν Ἐνορία, ὅσο καί ἀπό ἄλλες περιοχές. Ἰδιαίτερη εὐλογία ἀποτέλεσε γιά ὄλους ἡ ἔκθεση σέ προσκύνηση τῆς τιμίας Χειρός τοῦ Προστάτη καί Πολιούχου Ζακύνθου Ἀγίου Διονυσίου. Ὁ Ἐφημέριος, Πρωτ. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου π. Παν. Καποδίστριας, ἀνέπτυξε τό θεολογικό-οἰκολογικό θέμα: «Ἡ συνέργεια τῆς Θεοτόκου στήν χριστοποίηση τῆς ὑλικότητας τῆς Κτίσης». Ἐκτοτε διοργανώνονται στό Κέντρο, σέ τακτά διαστήματα, πνευματικές ἐκδηλώσεις, ὅπως ἡ ὁμιλία-εἰσήγηση τοῦ κοινωνιολόγου-ἐπιστημονικοῦ ὑπεύθυνου τοῦ Κέντρου Πρόληψης τῶν Ἐξαρτήσεων καί Προαγωγῆς τῆς Ψυχκοινωνικῆς Ὑγείας Ζακύνθου «Ἡ Στοργή» κ. Τ. Στραβοπόδη μέ θέμα: «Ἡ σύγκρουση καί ὁ ἐπαναπροσδιορισμός τοῦ ἐγῶ μέ τό ἐμεῖς γιά τήν διατήρηση τῆς ταυτότητάς μας», ἡ ὁποία ἔλαβε χώρα στίς 16.10.11 καί ἡ μικρή συμβολή στούς ἑορτασμούς γιά τά ἑκατόν χρόνια ἀπό τή γέννηση τοῦ Ὀδυσσεά Ἐλύτη μέ τήν ὁμιλία τοῦ π. Παν. Καποδίστρια, πού εἶχε ὡς θέμα «Τοπία θανάτου ὡς κάτοπτρα ἀθανασίας στήν ποίηση τοῦ Ἐλύτη» στίς 6.11.11 καί συνοδεύτηκε ἀπό μουσική ἀπόδοση μελοποιημένων ποιημάτων τοῦ νομπελίστα ποιητῆ.

● Ὑπό τήν αἰγίδα τοῦ ἐνοριακοῦ Ἰ. Ν. Παναγίας Φανερωμένης Ν. Ἡρακλείτης πραγματοποιήθηκε στίς 18.09.11, στήν αἴθουσα ἐκδηλώσεων τοῦ Ἰνστιτούτου Ἀλιευτικῶν Ἐρευνῶν τῆς Νέας Ἡρακλείτσας Ἡμερίδα μέ θέμα «Ὁρθοδοξία καί Ἑλληνισμός». Ὁμιλητές ἦσαν οἱ καθηγητές κ. Μιχαήλ Τρίτος, Κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ., ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε στόν «Ἅγιο Κοσμᾶ τόν Αἰτωλό, τόν φωτιστή τοῦ Γένους, τόν Προφήτη» καί ὁ κ. Κων. Νιχωρίτης, καθηγητής τοῦ Τμήματος Βαλκανικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Δ. Μακεδονίας, μέ θέμα: «Ἡ Οἰκουμενική διάσταση τοῦ ἔργου τῶν Ἀγίων Κυρίλλου καί Μεθοδίου καί ἡ Εὐρώπη σήμερα».

● Στίς 12.10.11 πραγματοποιήθηκε στό Συνεδριακό Κέντρο Θεσσαλίας ἡ Α' Γενική Ἱερατική Σύναξη τῆς Ἰ. Μ. Δημητριάδος γιά τό τρέχον ἐκκλησιαστικό ἔτος. Ὁμιλητής ἦταν ὁ Γεν. Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος τῆς Ἰ. Μ. Κερκύρας, Πρωτ. κ. Θεμ. Μουρτζανός, μέ θέμα «Οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος τοῦ Θεοῦ (Α' Πέτρου 4,10). Τό Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης: ἐνώπιον τῆς κλήσης μας καί ἀντιμέτωποι μέ τήν πρόκληση ἑνός συνεχῶς μεταβαλλόμενου κόσμου». Ὁ ὁμιλητής ἀναφέρθηκε στήν διαρ-

κῆ ἀνατροπή τῶν δεδομένων τῆς σύγχρονης ἐλληνικῆς καί ὄχι μόνο κοινωνίας μέσα στήν ὁποία καλεῖται νά διακονήσῃ ὁ κληρικός καί ἐντόπισε τρία σημεῖα τοῦ μεταβαλλόμενου κόσμου, πού συνιστοῦν προκλήσεις γιά τό ἱερατικό ἔργο, τήν ρευστότητα, τήν εἰκονική πραγματικότητα καί τό σωτηριολογικό μήνυμα τῆς πίστεως μας. Κατακλείοντας τόν λόγο του τόνισε: «Σήμερα ἔχουμε περισσότερο παρά ποτέ τήν ἀνάγκη νά ἐπανεύρουμε αὐτό τό ἦθος τῆς ἀπολογητικῆς πού θά ἐρμηνεύει, θά συζητᾶ, θά προτείνει καί θά καλεῖ σέ κοινωνία ἀγάπης καί ἐλευθερίας μέ τό Θεό ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί ἐδῶ ἡ εὐθύνη τῆς συνεχοῦς κατάρτισής μας εἶναι μεγάλη».

● Στό πλαίσιο τοῦ ΙΣΤ' Γεν. Ἱερατικοῦ Συνεδρίου τῆς Ἱ. Μ. Χαλκίδος, πού πραγματοποιήθηκε στίς 11.10.11 στόν Ἱ. Ν. Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Κανήθου Χαλκίδος, μέ γενικό θέμα: «Ἡ Ἐκκλησία καί ἡ σύγχρονη ἀγωνία τοῦ κόσμου», μετά τήν εἰσήγηση τοῦ Σεβ. κ. Χρυσοστόμου, οἱ κληρικοί τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀρχιμ. Νικηφόρος Εὐσταθίου, Πρεσβ. Νικόλαος Βερνέζος καί Πρωτοπρεσβ. Ἀλέξανδρος Συμεωνίδης, οἱ ὅποιοι διακονοῦν, μέ ἔγκριση τῆς Ἱεραῖς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σέ Ἱ. Μητροπόλεις τῆς Εὐρώπης, παρουσίασαν ὁ καθένας τήν εἰσήγησή του, ἡ ὁποία ἀφοροῦσε στήν διακονία τοῦ ὀρθοδόξου κληρικοῦ σέ χώρα μή ὀρθόδοξη, τόν τρόπο ἄσκησης ποιμαντικῆς καί φιλανθρωπίας, τήν σχέση τῆς Ἐκκλησίας μέ τό Κράτος κ.λπ. ζητήματα, στά ὁποία ὑπάρχουν διαφορές μέ τήν ἐλλαδική πραγματικότητα.

● Ἀπεβίωσε στίς 2 Σεπτεμβρίου τοῦ 2011 ὁ Ἐφημέριος τοῦ Ἱ. Ν. τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Θεσσαλονίκης Πρωτ. Θεόφιλος Τερεζάκης, εἶχε γεννηθεῖ στά Χανιά τό 1938. Ἔλαβε τό πτυχίο τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου Κρήτης τό 1960 καί τό πτυχίο τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ΑΠΘ τό 1967. Μέ τήν σύζυγό του Πολυξένη ἀπέκτησαν τρία τέκνα. Χειροτονήθηκε Διάκονος στίς 27.07.60 ἀπό τόν Μητροπολίτη Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου κυρό Νικηφόρο καί Πρεσβύτερος στίς 26.04.64, ἀπό τόν τότε Βοηθό Ἐπίσκοπο Ταλαντίου καί μετέπειτα Μητροπολίτη Τρίκκης καί Σταγῶν κυρό Στέφανο. Τό 1968 τοῦ ἀπενεμήθηκε τό ὄφφικιο τοῦ Οἰκονόμου ἀπό τόν Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης κυρό Λεωνίδα καί τό 1975 τό ὄφφικιο τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου ἀπό τόν Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης κυρό Παντελεήμονα Χρυσοφάκη. Ὑπηρέτησε ὡς ἐφημέριος στούς ἱερούς Ναούς Παναγούδας, Ἀγ. Μηνᾶ, Ἀγ. Πάντων, Ὑπαπαντῆς τοῦ Χριστοῦ, τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καί Τιμ. Προδρόμου Θεσσαλονίκης.

● Ἡ καθιερωμένη ἐτήσια ἡμερίδα γιά τούς ἱερεῖς τῆς Ἱ. Μ. Σταγῶν καί Μετεώρων, μέ θέμα «Τό Μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος καί τοῦ Χρίσματος - ἱστορική, θεολογική, τελετουργική καί ποιμαντική θεώρηση», πραγματοποιήθηκε στίς 12.10.11. Ὁμιλητής ἦταν ὁ καθηγητής τῆς Λειτουργικῆς καί Ὁμιλητικῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γ. Φίλιας.

ΕΦΗΜΕΡΙΑΚΑ

Πρωτ. Γεώργιος Βαμβακίδης
Γενικός Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος
Ἰ. Μ. Ζιχνῶν καί Νευροκοπίου
Ἐκπρόσωπος Τύπου Ι.Σ.Κ.Ε.

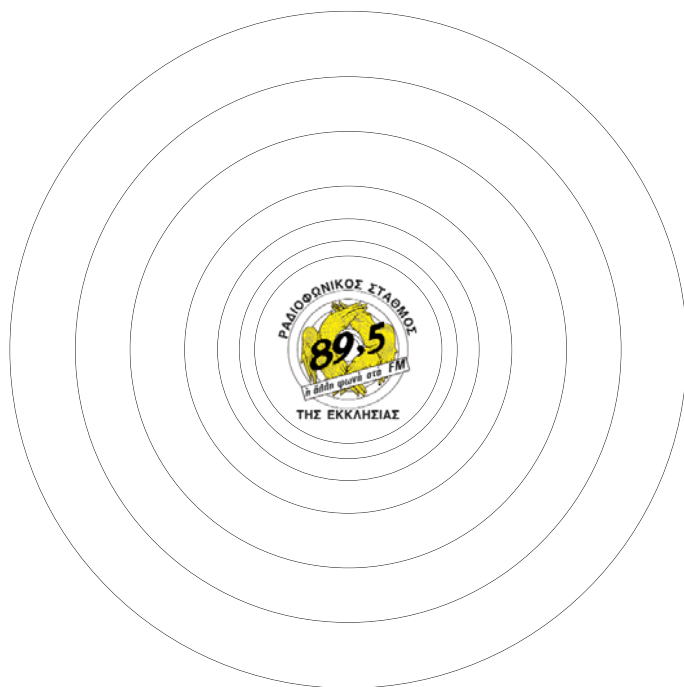
Ο ΠΩΣ ΕΙΧΑΜΕ δημοσιεύσει στό προηγούμενο τεῦχος τοῦ Ἐφημερίου ἡ Ἐνιαία Ἀρχή Πληρωμῶν ἐπιβάλλει ἀλλαγές στό σύστημα ἔκδοσης τῶν μισθοδοτικῶν καταστάσεων καί τῶν Ἐφημερίων. Οἱ ἐκκαθαριστές τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, τῶν ὡς ἄνω μισθολογικῶν καταστάσεων, ἀλλά καί οἱ ἴδιοι οἱ ἐνδιαφερόμενοι κληρικοί πρέπει νά ἔχουν συμπληρωμένα τά ἀτομικά τους στοιχεῖα ὡς ἑξῆς:

1. Ἐπώνυμο
2. Ὄνομα
3. Πατρώνυμο
4. Ἡμερομηνία Γεννήσεως
5. Διεύθυνση Κατοικίας
6. Τόπος Κατοικίας
7. Τηλέφωνο ἢ σταθερό ἢ κινητό
8. Γραμματικές Γνώσεις
9. Κατηγορία σπουδῶν
10. Οἰκογ. Κατάσταση (σύζ. τέκνα) μόνο γιά τούς ἐγγάμους
11. Ἡμερομηνία Πρώτου Διορισμοῦ
12. Κλιμάκιο
13. Ἡμερομηνία ἀπόκτησης τελευταίου κλιμακίου
14. Α.Φ.Μ.
15. Α.Δ. Ταυτότητος
16. Δ.Ο.Υ. ὅπου φορολογικά ὑπάγεται
17. Διορισμός Ἰ. Ναοῦ
18. Περιοχή Διορισμοῦ του
19. Δημόσιο Ταμεῖο
20. Τράπεζα Μισθοδοσίας
21. Ἀρ. Λογ/σμοῦ Τράπεζας
22. IBAN Τράπεζας
23. ΑΜΚΑ.

Τά ὡς ἄνω ἀτομικά στοιχεῖα εἶναι πλέον ὑποχρεωτικά γιά ὅλους τούς Κληρικούς καί πρέπει ἔγκαιρα νά συμπληρωθοῦν καί νά ἀποσταλοῦν διά μέσου τῶν Ἱ. Μητροπόλεων στήν ἀρμόδια Ἐνιαία Ἀρχή Πληρωμῶν, γιά νά μήν ὑπάρξει πρόβλημα στήν χορήγηση τοῦ μισθοῦ οὐδενός κληρικοῦ.

Είδοποίηση για τούς παραλείπτες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος»

Ἐνημερώνουμε τούς κληρικούς ἀναγνώστες τοῦ «Ἐφημερίου», μετά ἀπό ἀπόφαση τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, στή Συνεδρία της στίς 3 Νοεμβρίου ἐ.ἔ., λόγω τῆς δυσμενέστατης οἰκονομικῆς κατάστασης πού ἐπικρατεῖ, ἀπό τοῦδε καί στό ἐξῆς τά Ἐκκλησιαστικά Περιοδικά ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ καί ΕΚΚΛΗΣΙΑ δέν θά ἀποστέλλονται μέ τά Ἑλληνικά Ταχυδρομεῖα στό σπίτι τους, ἀλλά στίς κατά τόπους Ἱερές Μητροπόλεις, προκειμένου νά διανέμονται κατά τίς Ἱερατικές Συνάξεις στούς δικαιούχους Ἐφημερίου.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Τοκ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π.Α.Θ.
Αριθμός Άδειας
10

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 ΚΕΜΠΑ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203